

tamen ipse nec digito velit ea movere. Quum enim prius legem statuisset de inhibenda scripturæ interpretatione, in eam quam vidit expositionem prorupit, de qua infra in titulo *Eucharistia* differemus. Si ergo tibi Luthere tribuis potestatem sacram exponendi scripturam quam tibi objiciunt; cur non permittes tot sapientibus facultatem exponendi eas quas nobis objicit auctoritates? Tibi temere licebit pro tuo arbitratu depravare scripturas, & Catholicæ Ecclesiæ non licebit aliquid exponere? Vis enim has quibus inniteris auctoritates non exponi, nec summis digitis tangi, sed juxta litteram accipi: nefasque esse ais à litteræ cortice vel tantulum discedere: cum tamen has, quæ nobis & veritati favent, mira libertate contrectes, detorqueas, alienes. Est ne forte tibi alia scriptura quam nobis, ita quod illa exponenda non sit, hæc autem etiam à canibus dilaniari permitatur? Aur si forte tibi eadem est scriptura sacra quæ & nobis, unde hæc tibi & tuis complicitibus audacia, ut quam nobis admittis interpretandi potestatem, vobis ipsis arrogatis? Est ne forte à nobis ablatum regnum Dei, ut daretur vobis? Si hoc ita esse assertis, ostendite vos esse eam gentem facientem fructus, cui Christus regnum hoc se daturum spondit, & cedo. Eos tamen fructus neque videmus, neque spero videbimus, nisi Deus sua benignissima pietate vestros miseratus errores, à tenebris in lucem vos aliquando reducat. Quod si forte Luthero vexatio jam dederit intellectum, ut nobis perinde ac sibi permitat sacras scripturas interpretari: hinc jam eveniet, ut quum inter nos & illum de vera litteræ intelligentia non conveniat, sit penes alium judicium, qui omni contentione sublata, verum & catholicum sensum ostendat. Is autem talis sit oportet, ut falli nequeat: at omnis homo falli potest, ut paulo ante ostendimus. Ecclesia autem falli non potest, in his maxime in quibus multum interest non falli. Convincimus ergo penes Ecclesiam esse potestatem & discernendi scripturas Divinas ab humanis, & in eisdem scripturis Divinis sensum divinum ab humanis separandi, cuius discretioni & judicio quilibet fidelis tenetur obtemperare in uno perinde ac in altero. Forte aliquis nobis objiciet, ut nostram hanc sententiam infirmet, & sic dicet: Si Ecclesia est quæ sola errare non potest, & à qua verum & indubitatum sacra scripturæ sensum recipere debemus, numquam aut saltem difficillime poterit aliquis verum & certum sacra scripturæ sensum assequi, postquam de illo semel dubitare coeperit. Quoniam Ecclesia quæ per totum orbem diffusa est in nullo aliquo loco congregari potest, ut unum aut alterum ignorantem docere valeat. Si dicas Ecclesiam totam representari in generali Concilio, & ab illo verum scripturæ sensum esse petendum, oporteret hac ratione fateri, difficillimum esse verum & certum scripturæ sensum assequi: quia difficillimum esset pro quocumque dubio scripturæ sensu, generale Concilium congregare. Fateor quidem rem fuisse semper difficilem, & nunc, proh dolor! difficillimum generale congregari Concilium, atque ideo concedo non esse necessarium tale Concilium congregari, ut per illud agnoscamus quid Ecclesia doceat, de vero alicujus sacra scripturæ sensu. Nam sicut ad cognoscendum quam scripturam Ecclesia reputat sacram, non solum attendimus Conciliorum generalium definitiones, sed etiam (ut August. lib. 2. de Doct. Christ. cap. 8. docet) sententiam in pluribus Ecclesiis particulatim continua successione servatam: ita etiam ad cognoscendum quid pro vero scripturæ sensu Ecclesia teneat, recurremus ad sacros & sanctos Doctores, qui nos præcef-

serunt: & qui ab illis continua successione & sine ulla controversia habitus est semper pro vero scripturæ sensu, illum sine dubio credamus esse sensum quem Ecclesia catholica docet esse tenendum. Hoc enim docet Sanctus Clemens Martyr & Petri discipulus lib. 10. recognitionum sic inquit: „Oportet ab eo intelligentiam discere, scripturarum, qui eam à majoribus sibi traditam servat. „ Hæc ille. „ Non ergo à Luthero, aut Oecolampadio, aut Melanctone, aut Buccero, aut Zuinglio, aut quovis alio similis farinae homine discere oportet sacra scripturæ intelligentiam, quia nullus eorum tradit illam quæ est à majoribus nostris servata, sed quam quisque illorum pro suo libito confinxit. Clementi consentit Augustinus, qui in quadam epistola ad Paulinum hæc ait: „ Eligo in his verbis (loquitur de quibusdam sacra scripturæ verbis) hoc intelligere quod omnis vel pene omnis ferunt, quæ Ecclesia. Hæc Aug. „ Præterea, usu perpetuo servatum est hoc in Ecclesia, ut si quando forte inter Catholicos, & Hæreticos fuisset orta controversia de vero intellectu sacra scripturæ, semper in Conciliis, quæ ob hanc causam congregata essent, haberetur recursus ad sententiam Patrum præcedentium usque ad tempora Apostolorum, & quod ab illis continua successione traditum fuisse intellexerunt, illud censuerunt esse Ecclesiæ Catholicæ doctrinam necessario suscipiendam. Hoc tamen diligenter est advertendum, quod de illorum Patrum sententia solummodo sebat inquisitio, qui ante controversiam ortam sanctiores & doctiores habiti sunt, & qui de illa re non in alicujus hominis gratiam, sed solum ad Dei honorem scriperant. Sic enim legitur in historia tripartita libro 9. capite 19.

CAPUT V.

Quod aliqua sunt quibus ex universali Ecclesiæ definitione fides integra adhibenda est, etiam si expressis sacra scripturæ testimoniis non valeant comprobari.

At multa sunt hæreticorum dogmata, quæ testimonio scripturarum minime refelli possunt, sed solum universali Ecclesiæ traditione rejiciuntur. Hanc autem Ecclesiæ traditionem plurimi hæreticorum subsannant, deridentque. Nam & ea se ab eis derideri queritur apud Job (Cap. 30.) dicens: *Nunc autem ridet me juveniores tempore*: quod exponens Beatus Gregorius, ait: „ Omnes hæretici ætati universalis Ecclesiæ comparati, „ juveniores tempore congrue vocantur, quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Unde recte quoque per Joannem dicitur: (Epist. 1. cap. 2.) *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent exi nobis, mansissent utique nobiscum*. Juniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident, quum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinæ ejus verba despicunt. Hæc Gregorius. Ideo hoc jaciendum est solidissimum fundamentum, quo tamquam firmissimo præsidio adversus hæreticos sæpissime in posterum nos munire oportebit. Universalis Ecclesiæ traditiones aut definitiones in his quæ fidem spectant, etiam si aperta scriptura in earum comprobationem desit, non minoris sunt auctoritatis quam ipsa sacra scriptura. Hanc autem assertionem, ut non facile ruat, pluribus oportet rationibus fulcire. Prima, quum non minus efficax est ad docendum fidem & mores vox docentis, quam scripturæ: immo longe efficacior: quod vel auctore Hieronymo in epistola ad Paulinum de omnibus sacra scripturæ libris satis constat. Sic enim ait: *Habet nescio quid latentis en-*

energæ, vivæ vocis actus, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. Dic ergo an præbeas fidem Evangelii, eo quod ab hominibus scripta fuerit, an quia à Deo ipsis hominibus inspirata, qui & corda & manus eorum ad scribendum movebat? Non dubito te hac ratione ad eorum fidem adduci, quod credis eos in scribendo divino afflato spiritu. Quid ergo prohibet divinum spiritum astare Ecclesiæ loquenti, perinde ac Evangelistæ scribenti? Cum ipse dicat Apostolis (Matth. 10.) *Non estis vos qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis*. Namquid destituit Deus jam Ecclesiam suam spiritu suo, ut per os ejus loqui dedignetur ut antea? Absit. Nam ipse dicit: (Matth. 28.) *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Si ergo credis scripturæ divinæ per manus Evangelistarum & Apostolorum scriptæ, cur non credis voci divinæ per os Ecclesiæ prolatae? At dicis forte te scire hanc scripturam esse divinam, ac ideo te illi præbere aures: nec tamen ita scis vocem illam esse divinam, ac ideo non credis: crediturus autem si tibi aliqua ex parte innotesceret vocem illam Ecclesiæ hoc aut illud asserentis esse divinum. Dic obsecro unde scis hunc librum esse Matth. illum Marci, illum vero Lucæ, aut illum Joannis? Num adfudisti scribentibus? Quod si dicis te hoc scire ex titulis qui eorum scriptis appositi sunt, erit hæc ratio ut non tenacius adhaereas ut credas primum ex 4. Evangelii esse Matthæi, quam ut credas librum de Civitate Dei aut de Trinitate esse August. Quod si annuis, certe vacillat fides tua, & baculo tenerimo innititur. Quis enim nescit quam sæpissime errant titulorum inscriptiones, adeo ut eundem librum duorum aut trium auctorum diversis titulis inscriptum reperias? Quo fit ut pro talibus inscriptionibus defendendis raro velim contendere. Ne autem negem primum Evangelium esse Matthæi, aut epistolam ad Romanos esse Pauli, cervicem libentissime gladio opponam. Verum forte dicis (ut par est) te credere hoc Evangelium esse Matthæi, illud vero Lucæ, quia Ecclesia ita testatur. Si ergo credis Ecclesiæ dicenti hoc Evangelium esse Matthæi, illud vero Lucæ, quæ res est tam seria, ut ex ea cætera ferme omnia pendant: cur non credis eidem Ecclesiæ dicenti reliqua, etsi scripturis ea minime confirmet? Numquid ut crederes Ecclesiæ dicenti hoc Evangelium esse Matthæi, exigis ab ea testimonium ex scriptura divina, sine qua minime crederes? Numquid oportuit ut Matthæus testaretur de Luca eum scripsisse Evangelium, aut Lucam hoc idem testari per scriptum de Matthæo? Si hoc ita est, ut semper scriptura quælibet in sui comprobationem alterius scripturæ testimonium exigat, quis non videt hac ratione abundum esse in immensum sine fine? Quo fiet ut numquam scire quis possit certo de scriptura aliqua, esset ne divina, an humana. Si vero non exigitur, cur Ecclesiæ absque ullo divina scripturæ testimonio dicenti tibi hoc esse Evangelium Matthæi, credis: in aliis autem sine scripturæ divinæ testimonio non vis credere? Nonne eadem est Ecclesia quæ hoc asserit & illud? Nonne scripturarum discretio est res adeo seria, perinde ac quævis alia? Ceterum ut fortius agamus, & clarius hominem convincamus, hoc unum gratis donamus, re absque scripturæ sacra & Ecclesiæ testimonio, sed sola Sancti Spiritus illustratione edoctum scire Evangelium esse hujus vel illius, ac ideo dicas te credere illi. Dic ergo, cur credis Evangelistæ, & non Ecclesiæ ejus ipse Evangelistæ membrum unum fuit, cum Ecclesia tanto Evangelistæ excellat, quanto integrum corpus singulis præstat membris? Si uni fides, cur diffidit cunctis? Si

membro tribuis tantum, cur toti nihil tribuis corpori? Præterea non legimus Christum aliquid scripsisse, sed solum verbo docuisse, ex cujus verbis multa præterierunt Evangelistæ, quorum nullam profus fecere mentionem. Unde Joannes Evangelista in ult. Evang. sui cap. ait: *Sunt & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scriberentur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt libros*. Pari ergo ratione credendum est, nec eos omnia quæ Christus dixerit, scripsisse: quale est illud: *Beatus est dare quæ accipere*: quod Paulus testatur Christum dixisse, cum tamen nullus Evangelistarum illius dicti meminerit. Et Lucas cap. 1. Actorum Apostolorum refert de Christo Domino nostro, quod post resurrectionem suam præbuit seipsum discipulis suis vivum in multis argumentis, per quadraginta dies apparsens eis, & loquens de regno Dei, ex quibus verbis vix unum & alterum scriptum reperies. Credendum est tamen Apostolos alii verbo narasse tam facta quam dicta, atque ira ex ore in hos, & ex pectore in pectus transfusa, ad nos usque pervenisse sine alio quovis scripturæ testimonio. Insuper multa fuerunt Apostolorum dogmata & præcepta de regimine Ecclesiæ, quæ scripto minime fuerunt mandata. Nam Actor. Apostolorum. cap. 15. dicitur quod Paulus electo Sylla, profectus est traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum. Et sequenti capitulo dicitur de Paulo & ejus discipulo Timotheo in hunc modum: *Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata quæ erant decreta ab Apostolis & Senioribus qui erant Hierosolymis*. Hæc parum nostro proposito conducunt, quoniam Apostolorum canones reperimus quos ipsi ad regimen tunc nascentis Ecclesiæ ediderunt. Hos per quadraginta & octo capita digestos, Lidorus in principio Conciliorum collocavit. Quos à Clemente Papa & Martyre (ut dicitur) translato, Zepherinus, & Leo summi Pontifices & sexta Synodus approbarunt. Damascenus tantum illis tribuit, ut in fine 18. libri de fide orthodoxa, cap. 4. videatur eos in numerum canonicorum librorum referre. Nam cum de canonicis libris dixerit, eorum catalogo recensito, nulla profus distinctione facta, subnectit canones Apostolorum per Clementem. Sed his demissis, vel illud maxime nostram assertionem confirmat, quod Paulus ait in secunda ad Thesalonicenses epistola: *Itaque fratres stete & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram*. Et in secunda ad Timor. epist. *Tu ergo fili mi confortare in gratia quæ est in Christo Jesu: & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt alios docere*. Ex quibus duobus locis satis clare ostenditur Paulum aliqua verbo solo tradidisse, quæ nusquam scripto mandaverat. Tunc peto, an præcepta habeant vim & robur suum à scriptura, an ab animo obligantis? Si ex animo solum præcipientis pendent, quum voces æque animi testentur, ac scripturæ, qui fit, ut verbo ab uno ab altero transmissa, non habeant æquam vim obligandi sicut scripturæ? At dicis verbis non esse tantam fidem adhibendam, quanta debetur scripturis, eo quod verba citius faciliusque permittantur, minuuntur, augentur, depravanturque, quam scripturæ. Esto; sed numquid adeo semper diffidendum erit verbis, ut numquam alicui credatur, nisi scripturis comprobet? Absit. Hoc enim modo omnis convictus humanus peribit: non credere me inceptisse aliquando, non crederes talem esse patrem meum,

tholicam fidem. Ille se non amet amplius quam catholicam veritatem. Sicut illi dico: Noli meis litteris, quasi scripturis canonicis inservire, sed in illis & quod non credebas, quum inveneris, incunctanter crede: in istis autem quod certum non habes, nisi certum intellexeris, noli firme retinere: ita illi dico: Noli meas litteras ex tua opinione vel contentione, sed ex divina lectione vel inconcussa ratione corrigere. Hæc Augustinus. Verum non est hic prætermittendum quod glossator voluminis decretorum ait, ut saltem hac ratione vel illius ineptiæ miseremur, vel ejus audaciam irrideamus. Is enim exponens hanc proximè citatam Augustini auctoritatem, quæ ponitur in eo libro distinctione 9. ca. Noli sic ait. Loquitur hoc secundum ea tempora quæ adhuc scripta Augustini & aliorum Sanctorum Patrum non erant authentica, sed hodie jubentur teneri usque ad ultimum jota, ut infra 15. distinct. cap. ultim. Hæc glossator. Quis jam ferat ut hominem tam aperte mendacem non infelictur? Ubinam 15. distinct. cap. ultim. jubetur Sanctorum Patrum dicta usque ad ultimum jota teneri? Aut qualiter præcipi potest, cum Sanctorum Patrum sententiæ sæpe (ut superius ostendimus) invicem repugnent? Non potest certe Deus contradictoria præcipere, tantum abest ut Papa præcipiat. Quod si omnia Sanctorum Patrum dicta jubentur usque ad ultimum jota teneri, quis non videt hac ratione contradictoria præcipi, cum illorum sententiæ invicem contradicant. Ecce quales sunt decretorum glossatores, quibus tanta fides adhibetur. Nunc etenim vel hoc solo argumento apparet esse verum quod isti glossatori Joannes Dunus Scotus impingit, dicens. Mittunt & remittunt, & tandem nihil ad propositum. Sed scio undenam bonus homo anam erroris acceperit. Nam in ult. cap. 15. distinct. Gelasius Papa, cujus est decretum illud, recensens libros catholicorum virorum qui legi possunt, illis annumerat epistolam Leonis summi Pontificis ad Flavianum, in cuius commendationem talia subiungit verba: Cujus textum aut unum jota si quisquam disputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. Hæc ibi. Bonus autem glossator quod de sola illa epistola dictum est, parum rem circumspiciens, putavit ad omnes jam enumeratos libros esse referendum. Quantum autem fallatur, vel grammaticam sciens probe deprehendit. Colligamus quod Sanctorum Ecclesiæ Doctorum scripta non sunt sic suscipienda, ut nobis liberum non sit aliter sentire quam ipse senserunt, præcipue cum inter eos de re eadem non convenit, aut aliunde illorum assertio non comprobatur. Quod vero in eodem loco Gelasius Papa plurimorum sanctorum virorum scripta approbat, sic accipiendum est, ut intelligamus hac ratione probari, quod catholice fidei minime repugnet, ut nihil scilicet in eorum scriptis reperitur quod à fide orthodoxa discedat: non tamen sic ut omnia illorum dicta pro lege suscipienda sint. Sunt enim multa quæ etsi fidei non repugnent, non tamen ad ea credenda Catholica fides nos constringit: ut gratia exempli, quod cælum habeat materiam huic inferiori simillimam, nec repugnat fidei Catholice, nec etiam est fides Catholica, sed liberum est cuique quam voluerit sententiam amplecti. Sic etiam illa sanctorum virorum opera quæ à Gelasio Papa probantur, aut quævis alia à quovis summo Pontifice in posterum probata, probantur velut cum fide Catholica convenientia, quod scilicet ab ea minime discedant: non tamen pro fide Catholica nobis traduntur, aut profide à nobis suscipi illo pontificio decreto jubentur.

Non est ergo scriptis cujuscumque hominis, quantalibet sanctitate & doctrina pollutis, adeo tenaciter adherendum, ut etsi ratio addit, non liceat discedere. Nec tamen ideo illustrum virorum & per multa sæcula probatorum dicta sunt rejicienda aut floccipienda. Nam hoc esset maximæ audaciæ, atque superbiæ, qualem se habere ostendunt hoc nostro calamitoso tempore Lutherani, & olim ostenderunt Vvielephitæ, ac longe ante Petrus Abailardus, ut beatus Bernardus testatur in epistola 190. Hi enim non erubuerunt, nec nunc erubescunt, omnium Sanctorum dictis repugnare. Nam si obiciantur eis quorumcumque illustrum virorum, quantumlibet etiam Sanctorum testimonia, statim proclamant: Homines sunt ac nos. Fateor, homines sunt, verumtamen homo homini nihil præstat? Nonne stulto intelligens aliquid interest? Numquid non inter prophanum & sanctum erit aliquis ordo? Vide quid Propheta Ezechiel reprehendat: (Cap. 33.) *Inter sanctum (inquit) & prophanum non habuerunt distantiam.* Habenda est certe ratio vitæ perinde ac doctrinæ, quoniam (ut inquit Ecclesiasticus 37.) *Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, magis quam septem circumspectores sedentes in excessu ad speculandum.* Et beatus Joannes in epistola: *Unctio ejus docet vos de omnibus.* Est etiam aliquid deferendum antiquitati, non quod velim rerum ætimationem à solis annis sumi, quoniam hoc stultissimum est, cum hac lege oporteret etiam vitia comprobare, quæ antiquissima reperiuntur: sed quod antiquitas vitæ, & doctrinæ accedens, magnum pondus efficiat. Nam qui virum per multa sæcula laudatum contemnit, eo ipso contemnere visus est eos omnes à quibus ille laudatus fuit, & in pretio habitus. Si ergo uni viro docto simul atque sancto, ac per multa sæcula probato, tantum tribuendum est, ut citra impudentiam non liceat ab eo, nisi ratione adducta, & hoc cum reverentia, discedere, quantum erit tribuendum omnibus illis in eadem re consentientibus? tunc certe temerarium erit adversus omnes sentire, cum inter omnes de eadem re convenit. Nam etsi errare & labi in aliquibus potuerunt, ut homines: in rebus tamen arduis ad fidem spectantibus ut concorditer erraverit, nunquam credam: Quoniam hoc Christi pollicitationi & perpetuæ spiritus præsentia maxime repugnat. Ipsius enim Christi verba sunt hæc: (Joan. 14.) *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis.* Et infra: *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis: Quod si hæc ad solos Apostolos dicas esse referenda, qualiter verum erit quod dicitur: ut maneat vobiscum in æternum? aut quare Apostolis hæc promittuntur? Numquid propter ipsos solos Apostolos? Non certe, sed propter Ecclesiam, quæ tunc Apostolorum doctrina illustranda erat. Si ergo propter Ecclesiam dicta illa, & promissiones illæ factæ, cum eadem sit nunc Ecclesia, quæ tunc, nec minus etiam egens spiritu illustratore quam tunc, sit ut Ecclesiæ omni tempore dati sint à Deo Doctores, quos Spiritus Sanctus edocet omnia ad salutem necessaria, & suggerit illis interpretationem eorum quæ Christus dixit, ut istorum Doctorum interpretationibus Ecclesia illustretur: si que fiet, ut spiritus in ea maneat in æternum: quod etiam Apostolus manifeste ostendit (Ephes. 4.) dicens: *Et ipse quodam quidem dedit Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores.* Ecce qualiter præter Apostolos dominum dedidit Doctores & Pro-*

Prophetas Paulus testatur. Prophetas autem beatus Ambrosius declarat esse sacrarum litterarum interpretes. Verum si hoc neget Lutherus, de Doctoribus non potest negare quæ eos dixerit à Deo datos fuisse Ecclesiæ. Ad quid autem dederit, ipse Apostolus declarat, subjungens: *Ut videlicet jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris: veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Hæc Paulus. Si ergo ad hoc dati sunt, ut non circumferamur omni vento doctrinæ ad circumventionem erroris: non est possibile ut omnes simul erraverint, qui ut nos non erraremus, missi sunt. Quapropter etsi uni aut alteri ex Doctoribus sacris refragari liceat, omnibus tamen in eadem re concordibus contradicere minime licebit. Quo fit ut concors omnium sacrorum Doctorum tam præsentium quam præteritorum de aliqua re sententia, æque efficax sit argumentum ad hæresim revincendam, sicut Ecclesiæ in Concilio congregatæ definitio: quoniam nullo pacto credibile est ut Deus illos omnes errare permitteret: immo non est credibile eos in unam eandemque venisse sententiam, nisi à Spiritu Sancto uno eorum omnium magistro fuissent edocti. Hoc enim argumento beatus Augustinus lib. 18. de Civitate Dei, cap. 41. probat scripturæ sacræ veritatem adversus Ethnicos: quoniam in illa numerosa philosophorum multitudine vix reperiretur unum aut alterum dogma (evidentibus exceptis) quod inter omnes conveniret. Nam posteriores etsi prædecessorum scripta perlegerint, illis tamen assentire contempserunt. Quo factum est, ut priorum philosophorum discipuli inter se pugnaverint, & suorum magistrorum dogmata posthabito proprias sectas docere curaverit, quo quisque alio & sapientior & acutior videri posset. Aristoteles discedit à Platone, Plato à Socrate, Socrates à Pythagora. Hoc autem non alia ex causa venisse putandum est ut magistros discipuli repugnarent, discipuli invicem contenderint, nisi quia proprio dicebantur spiritu. Quapropter nisi spiritus ille sacer, qui unus semper & ubique est, sanctorum virorum mentem movisset, docuissetque, fieri minime poterat ut concorditer quicquam sentirent, præcipue cum ex his plures coævi, longoque terrarum spatio separati, idiomateque divisi fuerint, atque ita aliorum libris minime lætis, sed Divino Spiritu suggerente, eidem subscripserint sententiæ. Omnium ergo sacrorum Doctorum de aliqua re ardua concors sententia, cui nunquam ab Ecclesiâ, aut ab aliis viris Catholicis impune contradicendum est, pro vera Ecclesiæ definitione tenenda erit, atque illi tamquam Ecclesiæ definitioni firmissime credendum: quoniam Ecclesiæ corpus unum est, ex populo patribusque collectum. Patres voco Episcopos, Pontifices, ac alios quoscumque Præsules, & magistris aut Doctores, qui non fidem edocentes spiritualiter generant. Ad istos Patres spectat docere plebem, è quibus aliqui nempe præules, ex officio id facere tenentur, alii à charitate ut id faciant impelluntur, velut reliqui Doctores ac Magistri. Ad plebem autem reliquam non spectat docere. Nam (ut dicit Apostolus) *divisiones gratiarum sunt: numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?* Si ergo homines quorum interest in Ecclesiâ docere, aliquam certam assertionem sine repugnantia docuisse confiteri, erit proculdubio talis assertio velut catholica, etiam si scripturæ locus ad ejus probationem deesset. Nam id quod inter omnes convenit, etiam si locorum aut temporum spatii distent, censendum est totius Ecclesiæ esse

fidem. Non enim à plebe fides discenda est, sed à patribus. Ea ergo quam omnes patres tradunt, fides Catholica est judicanda, quoniam id sonat catholica græce, quod universalis latine. Hoc autem expresse colligitur ex tertia Synodo, quæ una est ex his quatuor quas beatus Papa Gregorius fateatur se velut sancta quatuor Evangelia recipere. Illa namque Synodus quæ Ephesina, prima est, in epistola à toto Concilio ad Nestorium hæreticum destinata, quæ ante ejusdem Concilii decreta locata est, sic eidem Nestorio loquens, ait: *Non autem sufficit, vel tuæ religioni tantummodo fidei symbolum confiteri, quod expressum est per idem tempus Spiritu Sancto largiente, & venerando & magno Concilio apud Niceam congregato.* Hoc enim non intellexisti, nec recte interpreta-tus es, quinimmo perverse, licet sono vocis eadem verba protuleris. Sed consequens est etiam iurejurando fieri te quod anathematizes quidem tuâ prophana & polluta dogmata, sentias autem & doceas quæ nos universi per orientem seu occidentem Episcopi & Magistri, Præsulesque populorum credimus & docemus. Hæc Concilium. Quibus verbis nullam aliorum fecit mentionem quam Episcoporum, Magistrorum, & Præsulum, quorum fidem censet Concilium esse necessario recipiendam. Quod si dicas illa verba esse referenda ad eos qui Concilio congregato interfuerint: hæc adeo futilis est responsio, ut non esset opus adversus eam pugnare, nisi adversus homines ageremus quibus manifestissima etiam probanda sunt. Congregatio siquidem in unum locum non exigitur ut vera dicatur Ecclesia, sed animorum adiunctio per juncturas charitatis, qualem habuerunt illi de quibus dicitur: (Ad. 1.) *Erant eorum cor unum, & anima una.* Non enim Ecclesia ex loci unitate pendet, ut una esse dicatur, sed ex animorum in Christo concordia. Hanc autem concordiam satis convincitur esse inter eos, qui etsi locorum spatii & temporum intervallis separati fuerint, eidem tamen unanimis subscripserint sententiæ. Quod si Vvielephaut Lutherus, aut quisvis alius eorum in hac parte imitator, his rationibus non moveretur, ut credat se teneri ad sacrorum omnium Doctorum concordem de fide sententiam amplectendam, etiam si expressus sacræ scripturæ locus illis minime suffragetur, at saltem haud negare poterunt, illorum dicta pro hac re esse valida, ut ex illis constet illam esse Ecclesiæ sententiam, quæ per tota tempora penes illos sacros Auctores servata reperitur. Nam si in re ardua Cyprianus erravit, correctus postmodum fuit ab Hieronymo, Augustino, cæterisque sequacibus. Hieronymus etiam in quibus hallucinatus est, à posterioribus notatur. Idem etiam contigit Augustino, sicubi lapsus est. At cum Cypriani sententiam confirmat Hieronymus, multo eo posterior eidem subscribit Ambrosius, eandem amplectitur Augustinus, eidem adheret Beatus Gregorius, Cassiodorus, Beda, Bernardus: satis arguitur hinc, hanc fuisse Ecclesiæ universalis sententiam, cum horum assertiones per tota sæcula protraxerint, nunquam Ecclesiâ contradixerint. Satis enim rem probat (de arduis loquor, in quibus nihil per indulgentiam præterite licet) qui non contradicit quum potest. Numquam siquidem verius dici potest, ut qui tacet consentire videatur, quam cum res est adeo seria, ut tacere perniciosum sit, loqui vero & utile & necessarium. Si ergo Ecclesia ad illorum virorum communem sententiam per tota sæcula tacuit, certe vel hoc argumento visa est illorum omnium sententiam probasse, idemque cum illis sensit. Eadem ergo fere lege coerendum est, qui sacris Doctoribus de re

(cap. 1.) quasi eandem repeti sententiam: *Adimpleo*, inquit, ea quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia. Cum ergo singuli fideles, qui sunt velut membra corporis hujus quod est Ecclesia, visibiles sint, & oculis hominum objecti, atque patentes, qui fit ut Ecclesia quæ totum est corpus, invisibilis sit? Non est enim verisimile, aut rationi consentaneum, ut id invisibile sit, cujus omnes partes ex quibus coalescit, visibiles sunt, & conspicuæ. Verum jam video eos adversus quos agimus id negare quod assumpsimus, omnes scilicet hujus corporis partes visibiles esse, cum caput ipsum, quod Christus est (ut ipsi asserunt) invisibile sit. Sed hoc cavillum ita rejiciemus, ut nullus tergiverfationi pateat locus. Nam sive loquaris de eo ante gloriam resurrectionis, sive postmodum, utrobique eum per carnis assumptæ dispensationem visibilem reperies. Nonne Baruch Propheta de eo dicit: (cap. 3.) *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus*? Si enim de eo cum doloribus, & mortii obnoxius erat, loquaris, quid prohibet ut qui esurit, sitit, lassatur, tristatur, crucifigitur non etiam videatur? Nonne ad illud tempus referitur quod Isaias (cap. 53.) de eo ait: *Vidimus eum leprosum, & cujus non erat aspectus*. Si vero post susceptam immortalitatis stolam id dicas, vel illo solo actu Apostolorum (cap. 10.) testimonio convinceris: *Quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apprensus eis*. Qualiter autem potuit multis argumentis ostendere, Apostolis fe vitam recuperasse, nisi Apostoli eum vidissent? Præterea Discipuli in castellum quod dicitur Emaus euntes (etsi oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent) nonne Christum viderunt? Insuper Thomæ prius incredulo, postmodum vero fideli, dicit ipsummet caput jam glorificatum (Joann. 20.): *Quia vidi me Thomam credidisti*. Alii etiam condiscipuli dicunt eidem Thomæ: *Vidimus Dominum*. Et Paulus in 1. ad Cor. epist. (cap. 15.) testatur de pluribus qui Christum post resurrectionem suam viderunt. Sic enim ait: *Vidus est Cepha, & post hoc undecim. Deinde visus est plurimum quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus*. At dices forte tunc ideo visibilem fuisse eo quod suæ claritatis radios continerit, invisibilis futurus si omnem glorificatæ carnis splendorem effudisset. Id esse falsum tribus testibus convincitur (Matt. 17.) Petro, scilicet, Jacobo, & Joanne, *ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum*. His enim ab eo in montem excelsum ductis, transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies ejus sicut sol. Ipsum verum sic transfiguratum discipuli viderunt. Nam si non viderunt, quomodo postmodum testes ejus rei esse possunt? Et si Petrus non vidit, quo ergo allectus dicit: *Bonum est nos hic esse*? Si ergo Petrus, & alii duo Christum transfiguratum viderunt, qui fit ut nunc eum stola immortalitatis indurum videre non possumus, quamlibet claritate fulgeat? Nam transfiguratus symbolum quoddam futuræ immortalitatis dedit, & in ea fuit resurgentia, in qua nunc ad dexteram Patris residet. Sic enim ait Glossa communis quæ Ordinaria appellatur (Marc. 9.): *In ea fuit claritate in qua erit peracto judicio*. Et Beda ibidem: *Transfiguratus, Saivator, non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam futuræ, vel suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit*. Qui qualis tunc Apostolis apparuit, talis post judicium cunctis apparuit electis. Hæc Beda. Est et-

ago caput Ecclesiæ Christus omni tempore visibile: & quom de aliis Ecclesiæ membris non sit qui dubitet ea esse visibilia, colligitur inde totum corpus esse visibile. Adde quod eadem Ecclesia aliquando vocatur grex, juxta illud Petri cap. 5.: *Pascite qui in vobis est gregem*. Hujus autem gregis oves singulae sunt singuli fideles, quos eidem Petro ut verbo, & doctrina pasceret, commisit Dominus, dicens (Joann. 21.): *Pasce oves meas*. At quomodo erit grex invisibilis, cujus omnes oves conspicuæ sunt? Aut quomodo pastor pascet gregem quem non videt, nec eum ullo modo cognoscere potest? Ut enim oportet pastorem vultum cujusque pecoris sui cognoscere, ita etiam totum gregem, ut sciat suum gregem ab alieno discernere. Oportet ergo ut grex qui à pastore debet pasci, sit ei visibilis: & corpus cujus singula membra sunt visibilia, ipsum quoque corpus integrum sit visibile. Nam quamvis fides qua ipsum corpus solidatur, & charitas qua vivificatur, & Spiritus Sanctus quo regitur, omnes invisibiles sint, nihil tamen obstat, ut corpus ipsum sit visibile: quemadmodum nihil prohibet hominem visibilem esse, quamvis anima, qua corpus ejus vegetatur, invisibilis sit. Verum, quia in causa fidei efficaciora sunt sacræ paginæ testimonia (ut capite secundo diximus, & infra, in titulo Fides longius differemus) quam omnes quantumvis urgentes rationes, ideo ad hujus rei confirmationem aliqua adferam tam clara testimonia, ut nisi malitia eum jam excæcaverit, aperte videat ea non nisi de visibili Ecclesia posse accipi. Quom sacra historia describit dedicationem Templi à Salomone extructi, inter cætera ait (3. Reg. 8.): *Convertit Rex Salomon faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel*. Omnis enim Ecclesia Israel stabat. Sed si Ecclesia esset invisibilis qualiter ad eam Salomon faciem suam convertisset? Præterea Christus docens gradus per quos fraterna correctio debeat incedere, tertio loco jubet dicendam esse Ecclesiæ. Si autem Ecclesia esset invisibilis, nulla patet via ut quis Ecclesiæ cognoscere valeat ad aliquid ei denuntiandum. Huic accedit, quod Paulus majores natu Ecclesiæ Ephesi, Mileti congregatos sic admonuit (Act. 20.): *Attendite vobis, & universo gregi in quo vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*. Qualiter autem homo mortalis poterit regere id quod minime videre potest? Rursum idem Paulus in prima ad Cor. epist. (cap. 15.): *Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persequutus sum Ecclesiam Dei*. Et iterum ad Galatas: *Audistis enim conversationem meam aliquando, quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam*. At minime fieri potest ut corporalis persecutor, qualis illa erat, inferri possit in eum qui invisibilis est. Quod si id fieri contendas per id quod Christus eidem Paulo dixit: *Ego sum Christus quem tu persequeris*: nec tamen Paulus tunc Jesum videbat, utpote ad dexteram Patris residentem: quis non videt illud ea ratione ab eo dictum qua aliàs dixerat (Matth. 15.): *Amen dico vobis, quamdiu feceritis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis*? Quam ergo persecutionem se Ecclesiæ intulisse postmodum Paulus fatetur, hanc eandem se passum Christum quæritur, eo quod naturale est capiti, ut reliquis corporis membris compatiatur. Satis jam pro hac re utcumque paucis dixisse arbitramur: si que forte dicenda restabant, inferius in titulo, Ecclesia, differuntur. Nunc ad reliquum accipiamur, ut Ecclesiam vi-

de-

delicet quam jam visibilem esse ostendimus, alicubi jam congregatam, & aliquando congregabilem (quamlibet late pateat) comprobemus. Hoc autem satis (existimo) comprobabitur, si ostenderit Concilium generale rite congregatum sufficienter Ecclesiam universalem repræsentare. Nam eo ipso ostensum erit toties universalem Ecclesiam in locum unum coisse, quoties generalis Synodus Ecclesiæ rite congregata fuerit. Quod autem Concilium generale repræsentet universalem Ecclesiam, si ipsius concilii in hac parte valet testimonium, cito propositum nostrum efficiemus. Concilium namque Constantiense, quod non dubito in Spiritu Sancto fuisse congregatum, ut rei exitus docuit, inter cætera quæ quarta sessione definita sunt, hoc primum decernit: *Et primo quod ipsa Synodus in Spiritu Sancto congregata, legitime generale concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediate habet, cui quilibet cuscuscumque status, vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite, & in membris*. Hæc concilium. Ecce vides qualiter Concilium Constantiense testatur se repræsentare Ecclesiam Catholicam Militantem. Verum scio non defuturos qui huic testimonio objiciant id quod Pharisei Christo objecerunt: (Joann. 8.) *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum*: quibus respondere idem Concilium merito potest id quod Christus eidem Phariseis respondit (Ibidem.): *Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum, quia scio unde veni, & quo vado: vos autem nescitis unde venio, aut quo vado. Vos secundum carnem judicatis; ego non judico quemquam, & si judico ego, judicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego (Christus dixit) & qui misit me Pater. Concilium autem dicere possit: Ego, & qui docet me Spiritus Sanctus qui suggerit nobis omnem veritatem. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est: Sed hæc licet adversarium non convincant, bene tamen affectum docere possunt. Aliter ergo assertionem nostram firmemus. Primo sic, quia usu communi, & universali hominum loquutione reperimus, ut quoties primates omnes alicujus republicæ, quibus à populo jus decernendi commissum est, in unumquemlibet convenierint locum, dicamus republicam congregatam esse, eo quod ab his cæteri omnes pendunt. Ad hunc modum quom in Concilio generali omnes Episcopi, quos solos Deus posuit regere Ecclesiam suam, conveniant, dicitur tunc republica Christiana, hoc est, Catholica Ecclesia congregata. Hoc manifeste ostenditur in eo loco, 3. Regum, 8. quem superius alteri negotio aptavimus. Postquam enim sacra illa historia descripsit magnificam illam Templi constructionem, sic ait: *Tunc congregati sunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum Israel ad Regem Salomonem in Hierusalem, ut deferrent arcam fœderis Domini de civitate David, id est, de Sion*. Et postquam dixerat arcam illatam esse in oraculum Templi, subnectit: *Convertitque Rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel. Omnis enim Ecclesia Israel stabat*. Hæc ibi. Quo ex loco clare patet conventum illum in quo fuerant congregati majores natu Israel, & Principes tribuum, & duces familiarum, geminata vice appellari omnem Ecclesiam. Rursum concilio coacto He-*

Tom. I.

rosolymis pro magna illa questione decidenda, an scilicet legitima essent simul cum Evangelio observanda: postquam dixerat convenisse Apostolos & seniores videre de verbo hoc, & in ea re definitis, dicit (Act. 15.) *Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam*. Vides hic iterum conventum illum Apostolorum, & seniorum vocari universalem Ecclesiam. Et Beatus Gregorius hoc idem asserit, qui loquens de quatuor illis illustribus, nec unquam satis laudaris conciliis, videlicet Nicæno primo, Constantinopolitano primo, Ephesino, & Chalcedonensi etiam primis, sic ait: *Cunctas vero quas præfata veneranda Concilia personas respunt, respuo: quæ venerantur, amplector: quia dum universali sunt constituta consensu, se & non illa destruit, quibus prælumit abolere quos ligant, aut ligare quos absolunt*. Hæc ille. Ecce qualiter Gregorius asserit in Conciliis decreta, universali consensu esse constituta: quod minime verum esset, nisi censerit idem beatissimus Pater generale Concilium universam Ecclesiam repræsentare: præcipue cum proprium Episcoporum, ac aliorum prælatorum munus sit docere, quod ad subditos maxime pertinet. Solis enim prælati dicitur: *Pascite qui in vobis est gregem*. Et cum Christus Petrum reliquis omnibus prætulisset, nihil aliud dixit quam *pasce oves meas* (1. Pet. 5.) Prælatorum ergo est docere & jubere, subditorum est discere, & obtemperare. Pastorem oportet pascere oves, ovium autem solum esse pasci. Hoc enim Malachias Propheta testatur (cap. 2.) qui ait: *Labiæ sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent de ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*. Si ergo sacerdotes sunt à quibus scientia exquiritur, non autem subditi: non erit necessarium ut in conventum qui fit pro re aliqua deferenda, subditi cum prælati convocentur. Quod si dicas, subditos omnes esse membra hujus corporis, & ideo debere simul cum prælati convocari: responderet per id quod ait Paulus in 1. ad Corint. epist. (cap. 12.) *Et si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Prælati siquidem quorum partes sunt docere, & regere, oculorum funguntur officio, quoniam hi pro reliquis membris vident, eaque quo mens voluerit, dirigunt. Subditi vero, quorum est obedire, aurium exercent officium, quoniam hæc sunt per quas doctrina quælibet, & fides habetur. Fides namque est ex auditu. (Rom. 10.) Non ergo subditi excluduntur à corpore, eo quod ad id officium non admittuntur, quod non est illis in corpore dispensatum. Nonne dicimus corpus aliquod humanum videre si ejus oculi videant, quamvis cætera membra non videant? Numquid ideo dicemus corpus non audire, quia multa in corpore membra non audiant, quamvis aures opus sibi commissum debite exequantur? Tunc enim revera totum corpus id exequi dicitur, quom membrum id quod sibi est officio incumbit, operatur. Quo fit ut tunc Ecclesiam quæ unum corpus est, aliquid definitis interpretemur, quom illud omnes illi ad quos spectat, congregati, atque consentientes decreverint. At quom ii omnes ad concilium generale convocentur, consequens est, ut in ea definienda dicamus generale concilium Ecclesiam universalem repræsentare, quom id agant quod ad nullum alium spectare dignoscitur. Quod si adhuc forte contendas, fideles omnes ad eum conventum esse convoc-*

E

can-

condos, in quo est aliquid de fide definiendum, tam claris id scripturæ testimoniis rejiciemus, ut nullus amplius scrupulus urgeat. Primum enim Concilium ab Apostolis congregatum describitur Act. 6. *In diebus autem illis, inquit, crescente numero discipulorum, factum est marmor Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres viros ex vobis, &c.* Vides ibi minime convocari plebem, aut promiscuam multitudinem, sed præcisse multitudinem discipulorum. Multo autem autem efficacius nostrum propositum confirmat id quod in 15. cap. ejusdem lib. scribitur, in quo nobis conciliorum effigies ad vivum depingitur. Sic enim ibi dicitur: *Et quidam ascendentes de Judæa docebant fratres, quia nisi circumciderentur secundum legem Moysi, non potestis salvari.* Facta ergo seditione non minima Paulo, & Barnabæ adversus illos, statuerunt ut ascenderet Paulus, & Barnabas, & quidem alii ex aliis ad Apostolos, & Presbyteros in Hierusalem super hac questione. Et parum infra: *Conveneruntque Apostoli, & seniores videre de verbo hoc, &c.* Et tandem inquisitione facta inter eos, lata est ab Apostolis, & senioribus sententia in hunc modum: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos bene ageritis.* Hæc ibi. Ecce aperta celebrandi concilii regulam: ex qua temporum successu, quum Ecclesia jam liberata esset à persecutione tyrannorum, reliqua generalia Concilia modum, & formam suæ celebrationis sumpserunt. Vides tamen ibi minime convocari omnem populi Christiani multitudinem, sed solum Apostolos, & seniores convenisse, diligentique examinatione ex collatione scripturarum facta, sententiam tulisse, quam usque in hodiernum diem Catholica Ecclesia amplectatur. Si ergo non oportet ad aliquid in fide definiendum promiscuæ plebis multitudinem convocari, sed solum majores Ecclesie quod hinc sunt quorum inter est in ea definire, & qui ad eam rem agendam universalem præsentant Ecclesiam, consequens est ut generale concilium, ad quod primores Ecclesie omnes convocantur, universam etiam repræsentet Ecclesiam. Ex quo etiam colligitur, conciliorum generalium rite congregatorum traditiones tamquam ab universali Ecclesia emanantes, esse ab omnibus recipiendas. Præterea si concilia generalia minime universam repræsentarent Ecclesiam, ac ideo ab eis sustollatur potestas in causa fidei discernendi, omnia profus erunt in Ecclesia ambigua, nec via aliqua patebit qua hæreses extirpari possint, immo in exhausta suggeretur fidei oppugnandæ materia, cuiusque liberit novæ excitare hæreses, aut suscitare sepultas. Nisi enim publica assuisset Nicæni Concilii definitio adversus Arrium, & Constantinopolitanum adversus Eunomium, & Macedonium, & Ephesini adversus Nestorium, & Chalcedonensis adversus Eutychem, adhuc eorum hæreses viverent, nec desissent qui sub eorum auctoribus militarent, quum quidquid eis ex scripturis objiceretur, prava interpretatione in alienum sensum detorquerent. Hac enim sola causa factum est, ut tempore illo quo Ecclesia tyrannorum rabiem perpessa est, christianismus fuerit in plurimarum hæresum scissuras divisus: quia scilicet Episcopi Catholici in unum

convenire non poterant, ut eis obstant, usque ad tempus Constantini, à quo cœperunt Concilia congregari, ex quorum frequentatione plurimis hæresibus itum est obviam. Rursus de filiis Israel hoc legimus, ut quidquid inter eos dubitationis oriebatur, ad Moysen, ut ab eo decideretur, devolvebatur. Deinde cum Moyses interea ortum fuisset, de remedio providit. (Exod. 24.) *Habetis, inquit, Aaron, & Hur vobiscum: si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos.* Insuper ne post eorum mortem Synagoga remedio careret ad quæstiones finiendas, vide qualiter Dominus providit. Sic etenim ait in Deutoronio (cap. 17.): *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, inter causam, & causam, lepram, & non lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicium veritatem, & facies quodcumque dixerint qui presunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ad sinistram.* Hæc ibi. Vides igitur quæstionem dubiam minime ad plebem esse deducendam, aut ad Reges, aut Duces, sed ad Sacerdotes Levitici generis, quorum definitioni obtemperare præcipit. Vides etiam quantum Deus Synagogæ prospexit, qui in omnem eventum de remedio ei providit. Quod bene per Esaiam Prophetam insinuat (cap. 5.) dicens: *Quid potui facere vineæ meæ, quod non feci? Quid ergo putas eum fecisse Ecclesie suæ? Nonne credendum erit æque prospexisse Ecclesie, ac Synagogæ? Immo multo magis, quum de ea dicat alius Propheta (Agg. 8.) Magna erit gloria domus istius novissima pulsquam prima.* Ergo erit dicendum perinde ac de veteribus Patribus enarratum est: Si difficile atque ambiguum iudicium esse perspexerit quispiam, veniat ad primores Ecclesie, qui concilio coacto, reque (ut decet) mature discussa, docebunt eum juxta legem Dei, sequeturque sententiam eorum, non declinans ad dexteram, neque ad sinistram. Hinc patet quam inani labore fatigatur Guido Carmelita, qui in suo primo libro de Hæresibus convertit se ad probandum ea quæ in quatuor illis primis conciliis definita sunt: ad quem modum oportebat eum etiam probare omnia quæ in reliquis conciliis decreta fuere: quod opus fuisset immensum. Quapropter consultius esset Conciliorum auctoritatem, eorumque in definiendo certitudinem comprobare, quo facto, brevi compendio omnes Conciliorum definitiones robotantur.

## CAPUT VII.

*Quod aliorum hominum quantumlibet sanctorum scriptura non sufficiant ad hæresim revincendam.*

**H**actenus differuimus de hæresi, & de his quibus hæresis revinci potest: verum sunt multi qui alios habent gnomonem quamvis fallaces, & ad munus id exequendum minime certos, ad quos tamen volunt omnes assertiones de hæresi examinare, ac ideo facillime de hæresi pronuntiant, nulla profus habita ratione qua id evincere possint. Sunt enim plerique qui sic afficiuntur aliquorum hominum scriptis, ut si forte quempiam viderint qui vel digito transverso ab eorum

sententia discedat (oculatus testis loquor) hæresim statim inclament. Quapropter hoc oportuit etiam offendere, nullam videlicet scripturam, eujuslibet hominis quantumlibet docti, quantumlibet etiam sancti, esse efficacem ad hæresim revincendam, nisi ex sacra scripturæ testimonio, aut ex Ecclesie definitione id esse constiterit. Hoc autem facile quisque perpendet, si prius hoc apud se discutiat, quale oporteat esse testimonium, ut nos cogat ad fidem alicui rei præstandam. Nam id solum efficax erit ad rejiciendum quicquid illi rei clare dignoscatur repugnare. Hujusmodi vero testimonium quod nos alicui credulitati faciat obnoxios, oportet ut à tali persona habeatur, de qua constet eam nec posse falli, nec favere velle. Quod si falli potest aut fallere, quocumque ejus testimonio adducto, citra fidei injuriam aut hæresis labem rejiciet: causabitur enim statim eum in illa re deceptum, aut decipere voluisse: quod utrumque horum evenire poterat. Nam quid obstat, ut eum qui falli potest, falsum fuisse dicamus? At omnis homo ex peccato primorum parentum adeo obtusum traxit ingenium, ut ad veram rem notitiam minime penetrare valeat, quo fit ut sæpe in discernendo fallatur. Nam inter incommoda quæ in hac vita patimur (teste Augustino) est fallax iudicium: Atque ita Propheta dixit, *omnis homo mendax:* & (ut est in Proverbio) quandoque bonus dormitat Homerus. Non est ergo æquum, aut rationi consentaneum, ut ei qui non est falli potest, qualis est quisvis purus homo, sub interminatione gehennæ credere teneamus. Nam inde eveniret ut sapissimæ falsæ pro veris recipere teneremur, & vera pro falsis: quod nefas est dicere. Præterea quum sæpe inter doctissimos viros de eadem re non conveniat, erit necessarium ab aliquo eorum discedere, neque tamen cum fidei injuria, aut hæresis nota, cum id fieri nullo modo possit, ut oppositis secumque pugnantibus assertionibus quis assentiat. Hieronymus ait Paulum simulatione tantum & non vere reprehendisse Petrum: Augustinus autem ait Petrum vere jusseque à Paulo reprehensum. Hieronymus ait eum qui ante baptismum duas habuerit uxores, suscepto postmodum baptismo, posse ad sacerdotium promoveri: cui assertioni refragantur Ambrosius, Augustinus, cæterique omnes. Augustinus, universi mundi fabricam ait fuisse à Deo, etiam quo ad varietates formarum, uno eodemque temporis momento extructam, nullamque prorsus admittit in ea re temporis successione, sed illa diu volumina interpretatur angelicæ cognitionis alternationes. Cui interpretationi adeo contradicitur, ut nullum unquam ex sacris Scriptoribus viderim qui illi in hac parte assentiat. Sunt & id genus multa. Quis ergo tam demens erit, ut ei qui alterutram partem harum assertionum amplecti velit, hæresis notam impingat, quod alicui Doctori sacro repugnet? Non erit ergo unquam citra temeritatem aliquid appellandum hæresis, eo quod sanctorum dictis repugnet, modo non obviet scripturæ sacre, aut Ecclesie definitio. Unde Augustinus in epistola ad Hieronymum, quæ est in ordine aliarum epistolarum 19. sic ait: „Ego enim fateor chari, si tuæ Solis eis scripturæ libris, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut „nullum horum auctorem scribendo errasse aliquid fir, „missime credam, aut si aliquid in eis offendero litteris „quod videatur contrarium veritati, nil aliud quam „mendosum esse codicem, vel interpretem non affectum esse, vel me minime intellexisse non ambigam. „Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate vel doc-

trina polleant, non ideo verum putem quia ipsi illa „enserunt, sed quia mihi per alios Auctores canonicos, „scilicet sacre scripturæ, aut probabili, id est evidenti „ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Necte, frater mi, arboris sic libros tuos legi velle, „tamquam Prophetarum & Apostolorum, de quorum „scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium „est. Absit hoc de pia humilitate & veraci de temetipso „cogitatione. Hæc Augustinus. Quare fateor me non posse cohibere inacidiam, quoties video aliquos ita ad dictos hominum aliorum scriptis, ut impium autument, si vel in modica re quis ab eorum sententia discedat. Volunt enim hominum scripta velut divorum oracula recipi, illumque honorem illis exhiberi, qui solis sacris litteris debetur. Non enim juravimus in verba hominum, sed in verba Dei. Ego enim miseriam hanc dicere servitutum, sic esse humane sententiæ additum, ut non liceat ullo modo illi repugnare: qualem patiuntur hi qui se tantum beati Thomæ, aut Scoti, aut Ochan dictis subjiciunt, ut ab eorum placitis, in quos jurasse videntur, nomina fortiantur, quidam Thomistæ, alii Scotistæ, alii Ochanistæ, appellati. Paulus quidem jusit (2. Cor. 20.) captivare intellectum nostrum, sed in obsequium Christi, non autem in obsequium hominis. Quo fit ut hi qui tam leviter de hæresi pronuntiant, non expendentes de qua re loquantur, sæpe sua ipsorum feriantur sagitta, incidentque in eam foveam quam aliis parabant. Nam velie humanas scripturas in divinarum ordinem connumerare, hoc verius ego dixerim hæresim: quod faciunt hi qui humanis scriptis dissentire impium autumant, perinde ac divinis: quales ego vidi in tantam insaniam devenisse, ut non sint veriti ad populum in publica concione hoc effundere: Quisquis à Beati Thomæ sententia discesserit, suspectus de hæresi est censendus. O fides verbi Dei, immo, verius dixerim, verbi Thomæ prædicatoris. Erit beatus Bonaventura suspectus de hæresi putandus, quod in multis obvii beato Thomæ? Erit ergo beatus Anselmus suspectus de hæresi dicendus, quod contra beati Thomæ sententiam non putat amatorem virginis, qui festum Conceptionis celebrare respuit? Nec tamen ista sic à me dicta velle, ut quispiam putet me his verbis omnes illius instituti aut ordinis homines velle mordere. Novi enim ex eis plures doctos, & cordatos, ac vere pios, quibus, cum ista aguntur, aut ab aliis ut plurimum indoctis dicuntur, valde displicent. Valde enim displicet etiam mihi, quod & nostrum sodalium in verba Scoti fere jurasse videatur. Ego quidem beati Thomæ sanctitatem venero, ejus doctrinæ multum tribuo, quod multum Ecclesiam illustraverit: non tamen puto adeo esse illi favendum, ut per omnia oporteat cum illo sentire. Neque hoc ego unquam de beati Thomæ humilitate crediderim, ut velit quempiam suis dictis sic esse additum, cum nec ipsemet eidem adeo fuerit additus, ut meliora ostendenti non fuerit paratus obtemperare. Nam sæpe suam ipse revocavit sententiam. Beatus namque Augustinus optat suorum operum lectorem non esse dictis ejus profus deditum. Sic enim ait tertio de Trinitate, cap. 1. „Sane cum in omnibus litteris meis non solum „pium lectorem, sed etiam liberum correctorem desiderem, „rem, multo maxime in his, ubi ipsa magnitudo quæstionis utinam tam multos inventores habere possit, „quam multos contraditores habet. Verumtamen sicut „lectorem nolo mihi esse deditum, ita correctorem „nolo tibi. Ille me non amet amplius quam ca-

& talem matrem meam. Nulli credere, ac omnibus, sum-  
mæ dementiæ est. Nonne testes sunt efficacissimi ad  
rei comprobationem? In ore duorum, vel trium, in-  
quit Christus, fiat omne verbum. Quis autem effica-  
cior testis esse potest, quam Ecclesia, quæ oculatus tes-  
tis est spiritu veritatis afflata, mendax esse nequit? Ec-  
clesiam verè oculatum esse testem eorum quæ refert,  
sic convincimus, quoniam Ecclesia ex omnibus fide-  
libus constat, non solum præsentibus, verumetiam  
præteritis, & in posterum futuris. Alias tot oporteret  
Ecclesias fingere, quot sæcula fluxissent. Cui tamen  
sententiæ manifeste ipse Ecclesiæ Sponsus obviat, di-  
cens (Cant. 6.): *Una est columba mea, una est amica  
mea.* Et Apostolus (2. Cor. 11.): *Respondi vos uni viro  
virginem castam exhibere Christo.* Virginem dixit, non  
virgines. Si ergo una est, fieri oportet ut hæc eadem  
Ecclesia quæ nunc est, audierit Christum prædican-  
tem, viderit orientem, congratulata fuerit resurgenti,  
conspexerit in caelos ascendentem, affuderit Evan-  
gelistis, & Apostolis scribentibus, affiterit docentibus.  
Si ergo horum omnium Ecclesia est testis oculatus, erit  
per omnia ei credendum, cum certum sit eam neque  
menti velle, neque ignorare quæ asserit. Præterea in  
primordiis Ecclesiæ nascentis, cum primo oriebatur,  
post receptum Spiritum Sanctum aliquod temporis spa-  
tium interjectum est usque ad primam Evangelii con-  
scriptionem: quo tempore nulli dubium quin creden-  
dum esse Ecclesiæ circa credenda, & agenda à Christo  
mandata, etiam si tunc Ecclesia omni scripturæ præ-  
sidio careret. Erit ne forte dicendum ut brevior sit  
nunc Ecclesiæ auctoritas, quam tunc? Aut detrude-  
mus Ecclesiam in tam angustos limites, ut eam nunc ex  
scripturæ testimonio pendere dicamus, quæ olim minime  
pendebat? Erit ergo sine ulla hæsitacione tenendum uni-  
versalis Ecclesiæ traditionibus, & definitionibus, etiam si  
hæc nullis scripturæ sacræ testimoniis comprobentur, tan-  
tam fidem esse adhibendam, quanta ipsismet scripturis sa-  
cris debetur, quum illis linguam æque nunc moveat  
Spiritus Sanctus in locutione earum rerum in quibus  
nostra salus pendet, sicut olim movit manus scripto-  
rum ad scripturas sacras scribendas. Sed ne hæc nos-  
tris solum rationibus ductus dixisse videar, expedit  
ut ostendam hanc eandem fuisse mentem probatissimo-  
rum quorumcumque virorum qui de hac re fecere men-  
tionem. August. in epist. ad Januarium quæ est in volu-  
mine epist. ejus. 118. „Illa quæ non scripta, sed tra-  
„dita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum ob-  
„servantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel  
„plenariis Conciliis (quorum est in Ecclesia saluberrima  
„auctoritas) commendata, atque statuta retineri.  
„Unde hæc quin ita faciendâ sint disputare, insolentis-  
„simæ insanias est. Hæc ille. Et in epistola ad Casula-  
„num Presbyterum: „In his rebus de quibus nil certi  
„statuit divina scriptura, mos populi dei, & instituta  
„majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut prævarica-  
„tores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasti-  
„carum consuetudinum coercendi sunt. Hæc Aug.  
„Alia sunt quamplurima ejusdem beatissimi Patris huic  
„proposito conducuntur testimonia, quorum omnium,  
„vel illud præcipuum est, quod adversus Cresconium,  
„grammaticum scribens, ait: Proinde quamvis hujus  
„rei certum de scripturis non proferatur exemplum,  
„earundem tamen scripturarum etiam in hac re à no-  
„bis tenetur veritas, quum hoc facimus quod univer-

„sæ jam placuit Ecclesiæ, quam simul ipsarum scrip-  
„turarum commendat auctoritas, ut quoniam sancta  
„scriptura fallere non potest, quisquis falli meruit ha-  
„jus obsecratione quæstionis, eandem Ecclesiam de illa  
„confutat, quam sine ulla ambiguitate sancta scriptura  
„demonstrat. Hæc Augustinus. Hoc etiam confirma-  
„tur testimonio Joannis Damasceni, qui in 13. cap. 4.  
„libri de fide orthodoxa, docens qualiter Deum adorare  
„debeamus, ad orientem, dicit: „Non scripta est au-  
„tem hæc Apostolorum traditio: nam multa sine scrip-  
„to nobis tradita sunt. Idem quoque in 17. ejusdem  
„lib. cap. Est autem hæc traditio non scripta, perinde  
„ac adorationis ad orientem, adorare scilicet crucem, &  
„alia plurima his quæ dicta sunt similia. Hæc Damas-  
„cenus. Sed Origines etiam in hac manibus (ut dicitur)  
„ac pedibus itentiam. Is enim homilia quinta supra  
„librum Numerorum sic ait: „In Ecclesiasticis observatio-  
„nibus sunt nonnulla quæ omnibus quidem facere ne-  
„cesse est, nec tamen ratio eorum omnibus pater. Nam  
„quod (verbi gratia) genua flectimus orantes, & quod  
„ex omnibus cæli plagis ad solam orientis partem con-  
„versum orationem fundimus, non facile cuiquam puto  
„ratione compertum. Sed Eucharistiæ sive percipiendæ,  
„sive eo ritu quo geritur explicandæ, vel eorum quæ  
„geruntur in baptismo verborum gestorumque, & or-  
„dinum, atque interrogationum, ac responsonum quis  
„facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc opera  
„& velata portamus super humeros nostros, quum ita  
„implemus ea, & exequimur, ut à magno Pontifice,  
„& ejus filiis tradita, & commendata suscepimus. Hæc  
„Origines. Vides hic qualiter Origines testatur aliqua esse  
„quæ nobis facere est necessarium, & si eorum nulla ex  
„scripturis ratio pateat, sed sola Ecclesiæ observatio. Et  
„idem docet in proœmio libri patriarchon. Ireneus etiam  
„Lugdunensis Episcopus, & Martyr, martyrisque disci-  
„pulus, huic sententiæ subscribit in cap. 4. tertii libri  
„adversus hæreses, dicens: „Tantæ igitur ostensiones  
„quum sint hæc non oportet adhuc quærere apud alios  
„veritatem, quam facile est ab Ecclesia fumere, quum  
„Apostoli, quasi in depositorium dives plenissime in eam  
„contulerit omnia quæ sunt veritatis; ut omnis quicum-  
„que velit, sumat ex ea potum vite. Hæc est enim  
„vita introitus: omnes autem reliqui fures sunt, &  
„latrones. Propter quod oportet devitare quidem illos:  
„qui autem sunt Ecclesiæ, cum magna diligentia dili-  
„gere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim,  
„& si quando de aliqua modica quæstione disceptatio ef-  
„fet, nonne oportet in antiquissimas recurrere Ecce-  
„lesias, in quibus Apostoli conversati sunt, & ab eis de  
„præsentis quæstione fumere quod certum, & reliqui-  
„dum est? Quid autem si neque Apostoli quidem scrip-  
„turas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem se-  
„qui traditionis, quem tradiderunt his quibus commit-  
„tebant Ecclesias? Hæc Ireneus. Hujus auctoritas non  
„parvi est momenti, nempe, præter sanctitatem, & doc-  
„trinam qua polluit, discipulus fuit Policarpi martyris,  
„quem Joannes Evangelistæ discipulum fuisse testes refer-  
„tantur historici. Absent ergo Joannes VViclephus, &  
„Joannes Hus, & Martinus Lutherus, eorumque complices,  
„& quibus volent suas jactent insanias, derogentque  
„quantum voluerint Ecclesiæ auctoritati. Nam mihi ho-  
„rum per tot sæcula probatissimorum virorum sufficisset  
„auctoritas, etiam si nulla ratione superius evicissem. De-  
„nique, ad completam hujus sententiæ confirmationem

accessit Concilium Tridentinum sub Paulo tertio cele-  
bratum, quod sessione quarta, capite primo suorum de-  
cretorum legitimam me præsentem protulit de hac re de-  
finitionem, sic inquires: „Sacrosancta œcumenica, &  
„generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime  
„congregata, Præsentibus in ea tribus Apostolicæ  
„Sedis legatis, hoc sibi ante omnia perpetuo proponens,  
„ut sublatis omnibus erroribus puritas ipsa Evangelii in  
„Ecclesia conservetur, quod promissum ante per Pro-  
„phetas in scripturis sanctis Dominus noster Jesus Chris-  
„tus Dei Filius proprio ore primum promulgavit, dein-  
„de per suos Apostolos, tamquam fontem omnis salu-  
„taris veritatis, & morum disciplinæ, omni creaturæ  
„prædicari jussit, perspiciens quod hanc veritatem, &  
„disciplinam contineri in libris scriptis, & sine scriptis  
„traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis ac-  
„ceptæ, aut ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante  
„quasi per manus traditæ ad nos usque pervenerunt, or-  
„thodoxorum Patrum exempla secuta: Omnes libros,  
„tam veteris quam novi Testamenti, cum utriusque unus  
„Deus sit Auctor, necnon traditiones ipsas tum ad fi-  
„dem, tum ad mores pertinentes, tamquam vel ore te-  
„nus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & conti-  
„nua successione in Ecclesia Catholica conservatas pari  
„pietatis affectu, & reverentia suscipit, & veneratur.  
„Et post hæc verba recenset Concilium omnes libros to-  
„tius sacræ scripturæ, tam veteris quam novi Testamenti.  
„quibus omnibus enumeratis statim hæc quæ sequuntur,  
„subdit: „Si quis autem libros ipsos integros cum om-  
„nibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi-  
„time consueverunt, & in veteri vulgata latina editione ha-  
„bentur pro sacris, & canonicis non susceperit, & tra-  
„ditiones prædictas sciens, & prudens contempserit,  
„anathema sit. Hæc tenus Concilium Tridentinum. Di-  
„camus ergo in omnibus quæ ad credenda, aut agenda  
„sunt, Ecclesiæ esse obediendum, etiam si scripturæ au-  
„toritas desit, quamvis hæc ei deesse non possit, quum  
„hanc ei auctoritatem ipæmet scripturæ tribuant. Nam  
„alioquin qualiter asseremus Mariæ perpetuam virginitatem,  
„ad Filium dicemus Patri consubstantialem, quam hæc  
„minime in sacris litteris reperiantur? Mariæ siquidem  
„perpetua virginitas in sacris litteris nusquam clare inve-  
„nitur, nisi forte in figuris multis, & ænigmatibus, quæ  
„(ut tertio cap. diximus) minime ad dogma aliquod ad-  
„tribuendum sufficiunt. Filii autem consubstantialitas eisi  
„Evangelio convincatur, nusquam tamen (ut Arrius  
„Athanasio opponebat) expresse in Evangelio reperitur.  
„Utrumque tamen Ecclesiæ universalis traditione tene-  
„mus, cujus firmissima est auctoritas. Sunt & alia id genus  
„multa quæ operosum esset recensere: quæ etsi non sunt  
„scripturis expressa, eorum tamen aliqua Ecclesia Spiritu  
„Sancto afflata ex collatione scripturarum colligit, alia per  
„sola verba ab uno in alterum per tot sæcula transfusa re-  
„tinuit: cui illud Regii Prophetæ alludere videtur: (Psal.  
„132.) *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam,  
„barbam Aaron, & in oram vestimenti ejus.* Ita ut à Christo  
„capite in Apostolos transfusa verba, sint iterum ab ipsis  
„Apostolis in vestimentum effusa, usque in oram vesti-  
„menti, id est, in finem usque Ecclesiæ, quæ tunica est  
„inconfutibilis, quam hæretici scindere conantur. Præterea  
„si nihil asserendum est, nisi ex scripturis expressis probari  
„possit, ut ait Lutherus, qualiter ipse testatur se credere  
„purgatorium esse, quum tamen alibi dicat purgatorium  
„non posse ex sacris litteris probari? Verum nec mirum,

quoniam Lutherus sæpissime tamquam turdus (quem  
admodum dicitur in proverbio) sibi malum cacat.

## CAPUT VI.

*Quod Ecclesiam universalem Concilia generalia rite congregata  
sufficenter expriment, ac repræsentent: quorum Conci-  
liorum definitionibus, & traditionibus ea erit præstanda  
fides, quæ universali Ecclesiæ  
debetur.*

Ostendimus satis (ut opinor) manifeste, universali  
Ecclesiæ traditionibus, & definitionibus esse  
sine ulla hæsitacione obtemperandum. At dubitabit quis-  
piam forte, ubinam universalis Ecclesia unquam con-  
gregata fuerit ad aliquid definiendum, aut quo pacto  
unquam congregari possit, quum sit toto terrarum or-  
be diffusa? Nam hæretici quidam sunt, nempe VVi-  
clephitæ, Husitæ, Lutherani (horum historias enar-  
rabimus cum inferius ad singulas eorum hæreses de-  
ventum fuerit) qui ne Ecclesiam aperto Marte invadere  
videantur, negant quicquam eam unquam sanxisse, &  
ideo fingunt nobis quamdam Ecclesiam invisibilem, ve-  
reque mathematicam, ab omni sensu abstractam. Quæ  
etsi visibilis esset, nihil unquam definire posset, & quod  
quam tam late pateat, minime (ut dicunt) ad aliquid  
definiendum tota unquam in simul congregari valuit. Et  
quoniam hoc est validissimum eorum scutum quo mu-  
niuntur, quum eis Ecclesiæ auctoritas objicitur, ideo  
ad ejus extenuationem, immo verius dixerim destruc-  
tionem, ante omnia annitendum erit. Nam in posterum  
quum adversus singulas hæreses pugnabimus, frequens  
nobis admodum erit Ecclesiæ auctoritas, qua tamquam  
acutissimo telo hæreticos configemus. Quapropter ut  
nullum eis in hac parte reliquerimus scutum quo se  
tueri possint, hoc prius ostendendum fuit, Ecclesiam  
visibilem esse, sensibusque hominum objectam, alicubi  
jam sæpe congregatam, sæpeque olim congregabilem.  
Sed ante omnia prius oportebit juxta Aristotelis præcep-  
tum ostendere, quid sit Ecclesia, ne ex re perperam in-  
tellecta, ut sæpe contingit, sit disceptatio. Ecclesia de  
qua nunc agimus, quæ militans dicitur, & fidelium  
omnium congregatio, quæ corpus unum est, cujus caput  
est Christus: nos autem singuli alter alterius mem-  
bra. Nam quod omnes nos unum corpus sumus, cujus  
corporis caput est Christus testatur Paulus in epistola ad  
Romanos (cap. 12.) *Sicut enim, inquit, in uno corpo-  
re multa membra habemus, omnia autem membra  
non eundem actum habent, ita multi unum corpus  
sumus in Christo.* Et iterum in prima ad Corinthios epistola  
(cap. 13.) idem confirmat, dicens: *Sicut enim corpus  
unum est & membra habet multa, omnia autem mem-  
bra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita &  
Christus.* Etenim in uno spiritu omnes nos in unum  
corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive  
servi, sive liberi. Jam vides quomodo ex Pauli senten-  
tia omnes fideles qui semel Christo in baptismo dedi-  
cati sunt, unum corpus efficiant, cujus ipse Christus sit  
caput. Quod autem corpus ipsum esse omnibus fide-  
libus compactum sit Ecclesia, testatur idem Paulus in  
epistola ad Ephesios (cap. 1.) ubi loquens de Christo re-  
demptore nostro, ait: *Et omnia subiecit sub pedibus ejus,  
& ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam quæ est cor-  
pus ipsius, & plenitudo ejus.* Et iterum ad Colossenses  
(cap.

ardua sine ulla umquam repugnancia concordibus contradicit, ac si universalis Ecclesiæ traditioni contradiceret. Arrogantissimus ergo iure censetur, qui sibi tantum tribuit, ut tot sacris doctoribus posthabitis, tot sapientibus, quorum doctrina fulget Ecclesiæ ut sol, & luna, contemptis, propriæ hæreat sententiæ. Hunc enim talem in figura representavit Ismael ille hæreticorum typus, de quo dicitur (*Gen. 16.*): *Manus ejus contra omnes, manus omnium contra ipsum.* Merito enim omnium manus contra eum levantur, cujus manus adversus omnes infurxerunt. Ideo dicitur à Salomone (*Prover. 3.*): *Ne innotuit prudentia tua, & iterum: Ne sis sapiens apud temetipsum.* Et beatus Paulus ait (*Rom. 12.*): *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.* Quod exponens Theophylactus, ait: „Hoc est, nolite vestra prudentiæ, vel viribus ita confidere, ut existimetis nemine vos indigere consultore, & quæ recta sunt suggerente. Moses enim etiam Dei colloquio juvaretur, opus tamen habuit, quem consuleret focero.“ Hæc Theophylactus. Huic accedit, quod semper sacrae litteræ ad alios nos mittunt, ut ab eis doceamur. In Deuteronomio namque dicitur (*cap. 32.*): *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi.* Et apud Job (*cap. 8.*): *Interroga generationem pristinam, & diligenter investiga patrum memoriam.* Et in Actibus Apostolorum, *cap. 10.* Paulum jam parato ad legem Dei suscipiendam, percontantique Dominum de sua voluntate, ac dicenti: *Domine quid me vis facere?* Respondit est ei à Domino: *Surge, & ingredere civitatem, & dicatur tibi quid te oportet facere.* Et tandem mittitur ad eum Ananias, qui eum baptizet, & doceat. Poterat quidem Dominus suam per seipsum Paulo insinuare voluntatem, & de lege sua docere eum: noluit tamen, ne ex hoc ansa præberetur alicui sic superbiendi, ut ab alio doceri nollet, asserens se jam à Domino edoctum. Hæc igitur ratione, & Paulum mittit ad Ananiam, & Cornelium ad Petrum. Non erubescit Paulus, vir alicui doctus & cui Dominus apparet, dignatus est, ire ad Ananiam ut ab eo doceatur: & erubescit Lutherus ire ad Hieronymum, aut Ambrosium, aut Augustinum, ut ab eis aliquid diceret? Libentissime suscipit Paulus quæ per Ananiam dicuntur, quamvis nihil ei de Anania dictum fuerit à Domino: & Lutherus durissimum reputabit, Cypriani, Chrysostomi, Hieronymi, Augustini, Ambrosii, cæterorumque illustrium virorum suscipere doctrinam? Paulus post 14. annos à revelatione suscepta ascendit Hierosolymam, ut conferret Evangelium quod prædicabat in gentibus cum his signaret, qui videbantur aliquid esse: & hoc quidem, ne forte in vanum curreret, aut cucurisset: & dedignatur Lutherus, aut VViclephus conferre Evangelium suum cum Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Cypriano, Hilario? Nisi forte Lutherus causeur certiorum se esse de suo quod prædicat Evangelio, quam Paulum de suo, ac ideo Paulo opus esse ut quaerat cum quo Evangelium suum conferat, Lutherus autem id facere non esse opus? Adde quod sacra concilia (quorum suprema est in Ecclesiâ post sacram scripturam circa fidem auctoritas) non dedignantur in suarum definitionum robur, sanctorum Patrum testimonio uti: & dedignabitur VViclephus, aut Lutherus omnibus viris clarissimis simul etiam in unum consentientibus cedere? Concilium siquidem Toletanum quartum, in capite nono suorum canonum citat Cyprianum, & Hilarium in suæ sententiæ comprobationem: & Concilium Constantinopolitanum, quod sexta Synodus appellatur, in quo condemnatur Macharius Episcopus Antiochenus, asserens in Christo essetantum unam voluntatem, unicamque operationem, plurimum utitur testimonio sanctorum virorum, scilicet Athanasii, Ambrosii, Cyrilli, Augustini, quibus plena est adhibita fides. Et cum expressa scripturæ sacrae testimonia pro illa re deessent, visum est toti Concilio sufficiens testimonium esse ad illam hæresim revincendam concors illorum Sanctorum virorum testimonium. Quid ergo dicam nescio, nisi quod Lutherus plus sibi tribuit quam omnibus Conciliis, quum nolit his credere, quibus suprema Concilia propter vitæ sanctitatem, & doctrinæ eminentiam, integerrimam præstitere fidem. Quod si forte Lutherus, aut VViclepho non persuaserit hunc honorem deberi sacris auctoribus, & per multa sæcula laudatis, ut non facile, & pro libito liceat ab eorum sententiâ discedere, saltem his coram quibus causa agitur, satis esse persuasum arbitror. Neque his ultra aliquid dicam præter id quod M. Æmilius Scaurum dixisse narrat Valerius Maximus, quod huic proposito mihi maxime conducere videtur. Is enim vitæ clarissimæ, & exploratæ probitatis vir, quum à Vario Sacronensi homine parum syncero accusaretur apud populum, & accusator oratione longa perorasset, ille maximo compendio usus, eo quod sua, & populi erat stertus conscientia, designatque oratione contendere, Quiritis (inquit) Varius Sacronensis ait, Æmilius Scaurum negat: uti potius credendum censetis? Quibus verbis applaudente populo, vir illustris fulem hominis accusationem evasit. Quæ percontatio nulli proposito mihi magis congruere visa est, quam huic. Nam si Lutherus ait, Cyprianus negat, Lutherus ait, Hieronymus abnuat: Lutherus ait, Augustinus contradicit: Lutherus ait, Ambrosius obstat: Lutherus ait, Gregorius repugnat: utri parè potius credendum censetis? Non dubito vos tacitam pro his viris clarissimis laturos sententiam, sicut & tunc pro Marco Æmilio lata est. Satis tamen hinc honoris habebit Lutherus. Nam est vicus tandem, cum tot illustribus viris certasse dicitur.

## CAPUT VIII.

Quod ad solam Sedem Apostolicam, aut generale Concilium spectat de hæresi censere.

Quamvis regulæ præscriptæ sint, sacra scilicet scriptura, & ecclesiæ definitiones, ad quas quævis assertio de hæresi examinanda est, multi tamen in pluribus assertionibus conivent, nec sciunt discernere an sint hæreses, an non, quod sacram scripturam, aut Ecclesiæ definitiones non integre retinent, aut si recordantur, non penetrant scripturæ sensum, ac ideo minime aliquid colligere possunt, ut ex ea hæresim convincant. Nam cum varii sint hominum sensus, varie etiam juxta ingenii sui qualitatem scripturam interpretantur. Quo fit, ut sæpe inter doctos, ac pios viros non conveniat in re etiam valde seria: convenire tamen si possent facile regulis uti, easque cuilibet propositioni applicare. Cum ergo sæpe tales contentiones eveniant, oportet ut penes aliquem sit iudicium qui in ea definiat, & lites tollat. Alioqui dabitur ansa novas pro libito excitandi hæreses, cum non deficient scripturæ, est male intellectæ, quibus innitantur, sicut

cut nunquam defuere hæreticis. Pelagius enim dicit hominem sola liberi arbitrii potestate posse & vitare peccata, & gloriam mereri. Nam si non potest, inquit, vitare peccata, jam non sunt ei peccata, quia nullus peccat in eo quod vitare non potest. Et iterum: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* (*Joann. 1.*) Si ergo in nostra est potestate filios Dei fieri, filius autem non dicitur nisi ad hæreditatem spectet: in nostra ergo dicit esse potestate assequi illam æternam gloriæ hæreditatem. At Hieronymus, & Augustinus, cæterique Catholici obijciunt Pelagio ex innumeris sacrae scripturæ locis illud Pauli (*Ephes. 2.*): *Gratia enim salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.* Ecce ergo causa agitur, & non de umbra (ut dicitur) asini, sed de capite. Iudex ergo requiritur, qui sententiam dicat, cui obtemperare oportet. Talis autem iudicandi potestas non est in aliquo inferiore Episcopo, aut in collegio cui præsit. Quod vel inde manifestum evadit, si prius fidei, quam amplecti tenemur, qualitatem, & modum ostenderit. Hoc autem est fidei peculiare, ut una sit omnium ubique terrarum existentium. Non enim alia est fides Ecclesiæ Salmanticensis, nec alia permittitur Ecclesiæ Zamorensi, aut alia Ecclesiæ Barchinonensi. Sicut enim una est universalis Ecclesiæ, ita una omnium ubique, Paulo teste, qui (*Ephes. 4.*) ait: *Una fides, unum baptisma.* Hinc fides catholica dicitur, quod latine sonat universalis, quia una est totius universalis Ecclesiæ. Quo fit, ut causa quæ de fide ventilatur, res sit talis, quæ universam tangat Ecclesiam. Quod ergo omnium interest, ab omnibus approbari debet, vel ab eo qui omnium loco præsit. Qualiter ergo inferior aliquis Episcopus, aut totum collegium cui præsit, poterit sententiam ferre in causa fidei, quæ est res talis, ut ei universa Ecclesiæ sit obnoxia? Hæc eadem ratio, nec universitas alicujus Academiæ, quantalibet litterarum eminentia polleat, potest sic de hæresi censere, ut ejus sententiæ teneantur omnes obtemperare. Quamobrem recte dici solet, articulos Parisienses non transire montes. Non ideo assertio aliqua pro hæresi ab omnibus habenda est, quia hæc aut illa Academia censuit esse hæresim. Nil enim obstat quin totus ille conventus convivere possit, cum ille non sit pro quo Deus rogavit ut fides ejus non deficeret. Hæc etiam lege vincimus provincialia Concilia non habere plenum, & integrum jus definiendi in causa fidei, cum eorum sententiæ cæteri provinciales non astringantur: præcipue cum talia Concilia possint etiam in fide errare, sicut de multis talibus Conciliis errasse compertum est. Concilium namque Carthaginense, in quo cum sancto Martyre Cypriano, 80. Episcopi convenientes concorditer animo definiunt, hæreticos, & ab hæreticis baptizatos, fore, cum respicerent, rebaptizandos: nullus est qui dubitet errasse. Hæc tamen provincialia Concilia si quando contingat errare, per generalia Concilia corriguntur. Unde Augustinus, lib. 2. contra Donatistas, ait: „Et ipsa Concilia quæ per singulas regiones, vel provincias sunt, plenariorum Conciliorum auctoritati quæ sunt ex universo orbe Christiano, sine ulla ambagibus, cedere cum experimento eorum aperiunt.“ Hæc ille. Cum ergo errare possint provincialia Concilia, quoniam Ecclesiam universalem non repræsentant, iustum est, & rationi consentaneum, ut penes ea non sit potestas integra, & fixa auctoritas in re tam seria, qualis est fides,

definiendi. Hoc ipsam plurima Pontificum decreta confirmant. Symmachus Papa ait: Concilia sæperdotum ecclesiasticis legibus quoniam decreta per provincias, quoniam præsentium Papæ non habent, valedudinem perdididerunt. Et plurima alia decreta testantur Concilia sine Papæ auctoritate congregata esse irrita, & nullius roboris, quæ ponuntur in volumine Decretorum, distinct. 17. Adde quod omnia jura tam Pontificum, quam generalium Conciliorum, quæ provincialibus, aut permittunt, aut inducunt Conciliorum celebrationem, ad hos tantum limites eam auctoritatem extendunt, ut scilicet ibidem similitates ampuentur, quærimoniæ audiuntur, mores corrigantur, non tamen ut de fide ibidem aliquid decernatur. Concilium siquidem Nicænum sic ait de provincialibus Conciliis: Habeatur semel Concilium ante dies quadragessimæ, ut omnibus (si quæ sunt) similitaribus amputatis, mundum jejuniis, & solemne Deo possit offerri. Hæc ibi. Cæterum effi Episcopus, aut collegium, aut provinciale Concilium de rebus fidei non possit definire in his quæ merito dubitari possent: potest tamen in his quæ jam definita sunt, aut evidentiis scripturæ sacrae testimoniis absque ulla tergiversatione deprehendi possunt, jus dicere, & adversus eisdem assertionis pertinaces defensores animadvertere. Illud namque non est sententiam ferre, sed sententiam jam pridem latam exequi. Hæc enim tenet id quod in cap. Ad abolendam, dicitur, extra de hæreticis, excommunicatos esse omnes hæreticos, quos Romana Ecclesiæ, aut Episcopi in suis Ecclesiis declaraverint hæreticos. Nam id de deprehensis in manifesta hæresi intelligendum est. Cum autem res fuerit dubia, ad Sedem Apostolicam esse causa devolvenda. Potest etiam Episcopus, aut provinciale Concilium inhibere prædicationem, aut qualemcumque publicam assertionem alicujus certæ propositionis propter suspicionem hæresis de tali propositione conceptam, aut propter scandalum quod ex tali prædicatione possit oriri. Quod si qui forte hujusmodi prohibitioni rebelles fuerint, poterit eos (ut docet) pro criminis quantitate punire, non quidem quantum hæresis meretur, sed quantum inobedientia. Si ergo penes aliquem est iudicium in causa fidei, & non penes singulos Episcopos, nec penes provincialia Concilia, eo quod fides res sit omnibus communis, quibus nec singuli Episcopi, nec provincialia Concilia præsent, consequens est ut talis potestas censendi sit penes rotam Ecclesiam. At cum generalia Concilia (ut superius differimus) universam Ecclesiam repræsentent, colligitur illa habere potestatem definiendi in his rebus quæ ad fidem atinent. Sedes autem Apostolica quoniam Ecclesiam tamquam caput repræsentat, primum post generalia Concilia in definiendo tenet locum. His ergo exceptis, nulli permittitur jus definiendi de his rebus quæ ad catholicam fidem spectant. De Conciliis generalibus neminem arbitror, cui præterita capita fuerint explorata, dubitaturum. Superest ergo ut de Sede Apostolica differamus. Hanc qui concessit totius Ecclesiæ esse caput, facile erit ei persuasum. Nam quæ omnibus præsit, omnes poterit iudicare, & de rebus quæ omnes tangunt, definire. Hujus rei plurima sunt Sanctorum Patrum testimonia. Innocentius III. sic ait: Majores Ecclesiæ causas, præferam articulos fidei contingentes, ad Petri Sedem referendas intelligit, qui cum quaerenti Domino, quem discipuli dicebant ipsum esse, respondisse notabat: *Tu es Christus Filius Dei*

Dei vivi, & pro eo Dominum exorasse ne desinat fides eius. Hæc ille. Et Pelagius Papa scribens Episcopi qui convenerant ad vocationem Joannis Constantinopolitani, fere eadem verba ait: „ Majores vero, inquit, & diffiditiores quæstiones ( ut sancta Synodus statuit, & beata confutendo exigit ) ad sedem semper referantur Apostolicam. Innocentius primus: Quoties ratio fidei ventilatur, arbitrator omnes fratres & coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris auctoritatem referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit Ecclesiis omnibus prodesset. Hæc ille. Beatus Cyprianus in epist. ad Cornel. Papam ait: Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur: nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos & ad tempus iudex vice Christi cogitatur: cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas univèrsa, nemo ad verum sacerdotum collegium quicquam moveret: nemo post divinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, iudicem se non jam Episcopi, sed Dei faceret: nemo dididio unitatis Christi Ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens seorsum foris novam hæresim conderet. Hæc Cyprianus. Unde patere clare potest Lutherum hæc sola ratione primatum Romani Episcopi negare, ut facilius ei pateret via ad hæreses introducendas. Et beatus Hieronymus ad Damasum Papam: „ Hæc est, inquit, fides Papa beatissime quam in catholica didicimus Ecclesia, quamque semper tenemus: in qua si minus perire aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me inculpare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Hæc ille. Huic accedit quod plurima sunt etiam Sanctorum Patrum testimonia asserentia Sedem Apostolicam nunquam a recta fidei regula deviasse, quæ ponuntur in volumine decretorum 24. q. 1. videat qui volet. Verum hie animadvertendum est nomen Sedis Apostolicæ non pro solo summo Pontifice accipi, quum hic in fide errare possit, ut superius de Liberio & Anastasio & Cælestino ostendimus: sed Sedes Apostolica quæ nunquam erravit, comprehendit tam collegium cuius Concilio juvatur Pontifex, quam ipsum Pontificem. De hac autem sede non consistat eam aliquando errasse. An autem totum collegium Cardinalium errare possit, non dissero: tamen credo quod dominus nunquam permittet collegium hæresi maculari. Quapropter iustum est, ut in re tanti momenti, qualis est fides catholica, consulat fratrum suorum collegium, antequam quicquam definit: adiunctis etiam, si id possibile foret, viris aliis sanctitate perinde ac doctrina eminentibus. Lutherus tamen hic non videret necessarium esse iudicem pro hie circa fidem orta dirimenda, dicit verum iudicem esse sacram scripturam, ad quam omnis provocatio faciendæ est. At in veteri lege lex ipsa non erat iudex, sed solum sacerdotes Levitici generis, quorum iudicio standum erat. ( Deuter. 17. ) Præterea si de ipsa scriptura est contentio, qualiter ipsa scriptura erit iudex? Ut gratia exempli, peto an Pauli epistolas recipias? Si eas negas esse Pauli, non est aliquid scripturæ sacræ testimonium per quod revinci possis. Rursum, Salvator noster ad scripturas sacras nos misit, ( Joann. 5. ) ut ab illis peteremus testimonium, non autem iudicium. Scrutinamini ( inquit ille ) scripturas, quia illa testimonium per-

hibent de me. In quibus verbis apertissime docuit scripturam sacram officium testis apud nos agere. Ex quo aperte convincitur illam in eadem causa non posse esse iudicem: quia contra ordinem iustitiæ & contra æquitatem naturalem est, ut in eadem causa in foro exteriori tractata idem sit testis & iudex. Deinde ipsi Lutherani omnes, quum contra alios huius temporis hæreticos, cum quibus velut ex diametro pugnant de scripturæ intelligentia contendunt, Ecclesiæ iudicio sapissime utuntur, ut illo hostes suos de errore convincant. Nam quum illi contra Anabaptistas pugnant, & de intelligentia sacræ scripturæ contendunt, ad communem Ecclesiæ sensum, & ad doctrinam antiquorum Doctorum confugiunt. De qua re testimonium sufficiens præbet nobis Joannes Gassius, & ipse Lutheranus in libro de erroribus Anabaptistarum, ubi recensens disputationem cum Anabaptistis Basilæ habitam, & respondens testimoniis scripturæ ab Anabaptistis pro confirmatione suorum errorum citatis, ad communem Ecclesiæ sensum confugit, ut per illum ostendat illorum scripturæ testimoniorum verum sensum non esse illum quem Anabaptistæ prætendunt. Nam illi pro suis pessimis erroribus plurima sacræ scripturæ loca perperam ab illis intellecta, citant. Contra baptismum parvulorum proferunt illud Salvatoris apud Marcum ( Cap. 16. ) *Ennates in mundum univèrsam prædicare Evangelium, omni creatura. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Ex quibus verbis colligunt parvulis nihil professe baptismum, propterea, quæ actu non credunt. Ut probent non licere ex quavis causa occidere hominem, offerunt illud legis præceptum: ( Deuter. 5. ) *Non occides.* Ut autem probent propter nullam causam licitum esse jurare, proferunt illud Salvatoris: ( Matth. 5. ) *Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per celum, neque per terram.* His autem omnibus testimoniis sacræ scripturæ Lutherani respondent: dixerunt, & bene, testimonia illa scripturæ non esse ita intelligenda ut Anabaptistæ putant. Sed quia illi verum illorum testimoniorum sensum rejiciunt. Lutherani ut persuaderent illis verum scripturæ sensum, nullam aliam viam invenerunt nisi communem totius Ecclesiæ consensum, qui solus factis superque illis fuit visus ad convincendos de suis erroribus illos Anabaptistas: quia cum Ecclesia sit Spiritu Divino afflata, certum est, illam errare non posse. Et hinc aperte convincitur Lutheranos iniquissime & Pharisæico modo nobiscum agere, duras & intolerabiles leges nobis præscribentes, quas illi profus observare recusant. Nam quum nos adversus illos contendentes Ecclesiæ iudicium imploramus, statim appellant ad scripturam, illi totam iudicii potestatem deferentes: quum vero illi contra Anabaptistas aut alios similes pugnant, quibus scripturæ testimonia juxta litteræ faciem favere videntur, confestim ad iudicium Ecclesiæ appellant, ut ab illa verum scripturæ sensum postulent. Si semel illam in hac causa iudicem esse fatentur, oportet ut nunquam illam reculent: quia cum sit columna ( ut ait Paulus 1. Timot. 3. ) & firmamentum veritatis, & Spiritu Sancto afflata, certum est illam errare non posse. Hoc autem privilegium certitudinis cum nulla particularis & privata persona habeat, consequens est ut nulla talis sit in causa fidei iudex, cujus iudicio & sententiæ omnes fideles catholici obedire teneantur. Caveant ergo hæreticæ pravitatis inquisitores, ne facile de hæresi pronuntient. Si hæresis est jam olim damnata, aut evidentissimis scripturæ testimoniis deprehenditur, & non humano ratiocinio cui possit ob-

obviari, tunc executores sunt ut exequantur id quod circa hæreticos decreta Pontificum fieri jubent. Si autem res est dubia an sit hæresis, an non, non est eorum munus sententiam ferre, nec possant censere de hæresi, cum hoc sit solius summi Pontificis. Hoc etenim casu illud eis incumbit ex officio, quod nomen eorum præterdit: inquire scilicet de assertione prædicata, aut quomodolibet publicata, qualiter ab asserente fuerit dicta, quibus verbis, qualiter ab eo intellectis, qua ratione fuerit motus ad id asserendum, aut quibus scripturæ testimoniis innitur. Quibus actis, si evidentissimis testimoniis minime convinci potest, sed res manet dubia, & suspicionis labe maculata, consulenda est sedes Apostolica, nec ea inconsulta ( quantumlibet docti consulatur ) licebit quicquam desistere. Cum autem sedis Apostolicæ definitio recepta, eis incumbit exequi id quod a Pontifice summo decretum fuerit. Admonere tamen hic oportet, quod quamvis Apostolica sedes aut generale Concilium de hæresi censere possit, non tamen ideo assertio aliqua erit hæresis quia Ecclesia definiit, sed quia fidei Catholicae repugnat. Ecclesia siquidem sua definitione non facit talem assertionem esse hæresim, cum etiam si ipsa non definiisset, esset hæresis: sed id efficit Ecclesia, ut nobis per suam censuram pateat illud esse hæresim, quod antea nos latebat an merito hæresis dici posset. Ecclesia enim tota ( seculo primum ejus caput ) nedum solus summus Pontifex non potest novum articulum fidei condere, possit tamen, si aliquam assertionem valeret hæreticam efficere. Ecclesiam autem non posse novum articulum fidei efficere, manifesta ratione convincitur. Omnis namque assertio ideo catholica dicenda est, quia a Deo revelata, vel quia in instrumento scripturæ divinæ continetur, aut eo quod universalis Ecclesia eam recipit. Quod si nullum horum est, saltem evidenti deductione colligitur ex eorum altero, vel ex utroque, vel denique ( ut nihil desit ) quia eam summus Pontifex approbat. Nec alia certe patet via qua aliquid possit dici catholicum. Si ideo dicatur veritas aliqua catholica, quia a Deo revelata, cum revelatio divina non pendat ex Pontificis arbitrio, aut ex Ecclesiæ approbatione, qui fit ut Pontificis approbatio faciat catholicum quod a Deo revelatum est? Faciet quidem ut credamus illud esse revelatum a Deo, quia cum angelus Satanæ transigaretur sæpe in Angelum Lucis, ( 1. Cor. 11. ) & immissiones fiant per angelos malos, dubitari posset forte an Deus revelet, an demon illudat. Decernit ergo Ecclesia illam esse Dei revelationem, non tamen facit revelatum esse verum. Si autem talis veritas catholica dicatur eo quod in sacris litteris continetur cum talem veritatem contineri in sacris litteris, non pendat ex humana aliqua voluntate, sed ex solo Deo illarum scripturarum auctore, constat etiam hac ratione, Ecclesiam nihil profus efficere posse ut veritas illa ad fidem pertineat. Hoc enim ex Ecclesia habemus, ut sciamus quæ sit scriptura divina, juxta ea quæ cap. 4. superius disseruimus. At cum scripturam esse divinam nobis constiterit, jam ex seipso habet ut ei per omnia credere teneamur: perinde ac si ducerentur testes ad probationem alicujus instrumenti quo Petrus teneat reddere Joanni centum aureos, hi testes non efficiunt Petrum teneri Joanni, nam etsi Petrus negaret, & testes defuissent, re vera Petrus erat debitor, sed id efficiunt, ut per scripturam convinci possit tamquam debito obnoxius. Quod si dicatur veritatem illam esse catholicam, quia jam universalis Ecclesia recipit: tunc percontabor quo pacto Ecclesia eam receperit,

an quia illi a Deo fuerat revelata, an quia in sacra scriptura reperta? neutrum autem horum pendere ex Ecclesiæ arbitrio ostendimus: aut Ecclesia recepit, quia per experientiam, aut per rationem naturalem eam cognovit: quod non est aliquo modo tribuendum Ecclesiæ, eo quod tunc fides nostra soli experientiæ & rationi naturali inniteretur, cui manifeste repugnat Paulus dicens: ( 1. Cor. 2. ) *Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Quod si alia ratione dicatur veritatem esse catholicam, quia ex revelata aut in scriptura contentis manifesta collectione deducitur, cum Ecclesiæ definitio non efficiat collectionem esse firmam, ut notum est vel parum doctrologico, consequens est ut neque in hoc casu Ecclesia efficiat veritatem aliquam esse catholicam. Ultimam ergo superest investigandam, si assertio dicatur catholica quia a Pontifice determinata, tunc petam an Pontifex sic definiens, alicui scripturæ divinæ innitur, aut revelationi divinæ: & tunc constat jam esse catholicam ex scriptura divina, aut revelatione: aut innitur propriæ prudentiæ & voluntati, quo eventu constat non esse hæreticam tamquam catholicam recipiendam, cum fides nostra neque ex voluntate, nec ex sapientia hominum dependeat. Non est ergo veritas aliqua catholica censenda a sola Pontificis aut Ecclesiæ definitione: sed id quod erat catholicum, non tamen latebat, fit deinceps per Ecclesiæ definitionem notum, esse catholicum: quemadmodum in lite super debitum, iudex ferens justam sententiam, non facit eum debitorem, cum etiam ante iudicis sententiam vere ille fuisset debitor ex re precaria quam denegat: sed iudex facit ut pateat esse debitum quod prius forte latebat, idque iudicis sententia efficit, ut per eam pertinax revincatur. Ideo enim iudex iuste dixit talem esse debitorem, quia vere erat debitor, & non ideo talis esse debitor quia iudex justam sententiam protulit. Nam si ille non erat debitor, injustam sententiam tulisset. Sic etiam Ecclesiæ definiens aliquod esse fide tenendum, quamvis certo definiat, non falli possit, non tamen sua definitione efficit veritatem illam esse catholicam. Non ideo certo definiit veritatem illam esse catholicam, quia veritas illa catholica erat: quod si catholica non fuisset, Ecclesiæ definiens eam esse catholicam erraret, ante ergo erat catholica, quam Ecclesiæ censuisset. Nullo ergo modo id fieri potest, ut Ecclesiæ novum articulum fidei condat: sed id quod antea erat vera fides, nos tamen latebat, Ecclesiæ efficit ut per suam censuram nobis innotescat. Unde patet misere errasse dominum Abbatem, qui exponens cap. quod incipit: Cum Christus, quod in volumine decretalium epistoliarum habetur in titulo de hæreticis, dicit Papam posse condere novum articulum fidei. Verum parendum est ei ignorantem, nec bene expendentem de qua re loqueretur: hoc solum video esse illi impingendum, quod ultra crepidam iudicaverit. Non enim est canonistarum munus de hæresi aut de fide iudicare, sed theologorum, quibus divinum jus committitur. Canonistarum partes sunt de iure Pontificio disserere. Videant ergo nedum utraque sella federe cupiunt ( ut est in Proverbio ) utraque excludantur. Quod suam sententiam colligunt ex illo capitulo, cum Christus, non recte faciunt. Nam Alexander tertius, cuius est illa sententia, non condidit articulum fidei, quia nec fecit talem propositionem, videlicet, Christus secundum quod homo est aliquid, esse veram, nec per consequens catholicam, cum

veritas à re ipsa pendeat, & non ex affirmatione Pontificis, Propter nostrum enim affirmare vel negare nihil mutatur in re. Sed Papa definiens fecit ut non liceat asserere aut oppinari contrarium illius, cum tamen ante Pontificis determinationem forte libere quis asserere potuisset citra hæresis notam, eo quod veritas illa non innotuisset (quamquam non video qualiter potuisset aliquem nisi profus indoctum aut male affectum latere) & ideo olim citra pertinaciam asserens non conseretur hæreticus, ac ideo nec excommunicationis reus. Sæpenumero enim contingit, ut inter viros pios atque doctos non conveniat de eadem re, in qua alterum eorum errare necessarium est, nec ideo tamen error ille statim hæresis censetur. Ut gratia exempli: quidam dicunt personas divinas constitui in esse (ut ipsi loquuntur) personali per respectiva, alii affirmantibus constitui per absoluta. Alii rursum dicunt non constitui per aliqua, sed sibi ipsis esse personas. Quis non videt aliquem horum errare, cum tamen quilibet eorum suæ adhaereat opinioni impune, & sine hæresis nota? Nec tamen ideo talis error non est hæresis, quia ei non impingitur. Nam si omnis error catholicæ fidei obviens, hæresis dicendus est juxta id quod superius differimus, certum est talem errorem esse hæresim, quia oppositus veritati fidei catholicæ quamvis nobis ignotæ. Veritas enim, cui error illerepugnat, necessaria est, nos tamen latet an veritas sit, atque ideo minime obligamur ad assentiendum ei, nec ad dissentendum errori repugnanti. Quo fit, ut liberum sit cuique suam tueri sententiam. Si tamen Ecclesia à Spiritu Santo edocta de illa re definit, absque ulla dubitatione Ecclesia non efficeret sua definitione ut persona sic aut sic constituitur: sed doceret nos id quod etsi ab æterno verum fuerat, nos tamen latebat. Postquam Ecclesiæ definitionem jam non licebit asserere quod ante licuisset. Erit ergo necessario ut sicut Ecclesia sua definitione non efficit novam fidei veritatem, ita nec oppositam esse novam hæresim. Verum quoniam aliquando Ecclesia verbis clariis & manifestis exprimit aliquam assertionem, quam ex aliis abstrusis reconditisque scripturæ sacræ locis elicit, etsi nullibi ita manifeste reperitur, hac ratione eveniet aliquando ut Ecclesia dicatur condere articulum fidei; non quod efficiat esse fidem quod non erat fides, sed quia id expressit aliquibus certis verbis, quibus antea nusquam fuerat expressum: sicut dicimus Nicænum Concilium condidisse symbolum fidei, quia filii consubstantialitatem expressit, quam nusquam sacræ litteræ hoc nomine expresserant. Ad hunc modum etiam dicitur hæresis aliqua esse nova, non quod antea non fuisset hæresis, sed quod nullus eam antea asseruerit. Hoc enim modo ait Gelastus Papa: Achatius non fuit factus inventor novi erroris, sed veteris imitator. Multi quidem sunt errores qui antequam habeant protectores, à doctoribus sacris reprobantur, ut præcaveant aliis: quod si quis jam eos defendere incepisset, dicerentur hac ratione novi errores. Sic enim in actis Apostolicis refertur de quibusdam dicentibus de Paulo, (Act. 17.) quod novorum dæmoniorum annuntiator esset. Nova quippe appellabant dæmonia, eo quod à Paulo essent noviter prædicata. Fuis in hoc capite egimus, quod videbamur rem esse necessariam longa admonitione, ne quisque credat sibi esse commissum de hæresi pronuntiare.

non enim in re ipsa pendeat, & non ex affirmatione Pontificis, Propter nostrum enim affirmare vel negare nihil mutatur in re. Sed Papa definiens fecit ut non liceat asserere aut oppinari contrarium illius, cum tamen ante Pontificis determinationem forte libere quis asserere potuisset citra hæresis notam, eo quod veritas illa non innotuisset (quamquam non video qualiter potuisset aliquem nisi profus indoctum aut male affectum latere) & ideo olim citra pertinaciam asserens non conseretur hæreticus, ac ideo nec excommunicationis reus. Sæpenumero enim contingit, ut inter viros pios atque doctos non conveniat de eadem re, in qua alterum eorum errare necessarium est, nec ideo tamen error ille statim hæresis censetur. Ut gratia exempli: quidam dicunt personas divinas constitui in esse (ut ipsi loquuntur) personali per respectiva, alii affirmantibus constitui per absoluta. Alii rursum dicunt non constitui per aliqua, sed sibi ipsis esse personas. Quis non videt aliquem horum errare, cum tamen quilibet eorum suæ adhaereat opinioni impune, & sine hæresis nota? Nec tamen ideo talis error non est hæresis, quia ei non impingitur. Nam si omnis error catholicæ fidei obviens, hæresis dicendus est juxta id quod superius differimus, certum est talem errorem esse hæresim, quia oppositus veritati fidei catholicæ quamvis nobis ignotæ. Veritas enim, cui error illerepugnat, necessaria est, nos tamen latet an veritas sit, atque ideo minime obligamur ad assentiendum ei, nec ad dissentendum errori repugnanti. Quo fit, ut liberum sit cuique suam tueri sententiam. Si tamen Ecclesia à Spiritu Santo edocta de illa re definit, absque ulla dubitatione Ecclesia non efficeret sua definitione ut persona sic aut sic constituitur: sed doceret nos id quod etsi ab æterno verum fuerat, nos tamen latebat. Postquam Ecclesiæ definitionem jam non licebit asserere quod ante licuisset. Erit ergo necessario ut sicut Ecclesia sua definitione non efficit novam fidei veritatem, ita nec oppositam esse novam hæresim. Verum quoniam aliquando Ecclesia verbis clariis & manifestis exprimit aliquam assertionem, quam ex aliis abstrusis reconditisque scripturæ sacræ locis elicit, etsi nullibi ita manifeste reperitur, hac ratione eveniet aliquando ut Ecclesia dicatur condere articulum fidei; non quod efficiat esse fidem quod non erat fides, sed quia id expressit aliquibus certis verbis, quibus antea nusquam fuerat expressum: sicut dicimus Nicænum Concilium condidisse symbolum fidei, quia filii consubstantialitatem expressit, quam nusquam sacræ litteræ hoc nomine expresserant. Ad hunc modum etiam dicitur hæresis aliqua esse nova, non quod antea non fuisset hæresis, sed quod nullus eam antea asseruerit. Hoc enim modo ait Gelastus Papa: Achatius non fuit factus inventor novi erroris, sed veteris imitator. Multi quidem sunt errores qui antequam habeant protectores, à doctoribus sacris reprobantur, ut præcaveant aliis: quod si quis jam eos defendere incepisset, dicerentur hac ratione novi errores. Sic enim in actis Apostolicis refertur de quibusdam dicentibus de Paulo, (Act. 17.) quod novorum dæmoniorum annuntiator esset. Nova quippe appellabant dæmonia, eo quod à Paulo essent noviter prædicata. Fuis in hoc capite egimus, quod videbamur rem esse necessariam longa admonitione, ne quisque credat sibi esse commissum de hæresi pronuntiare.

## CAPUT IX.

Quis sit dicendus Hæreticus.

QUI hujus capituli solam superscriptionem inspexit, superfluum forte ei videbitur quod hoc capite pertractandum est. Dicit enim apud se: Cum hæreticus is sit dicendus qui hæresi adhaeret, quid autem sit hæresis, superius ostensum est, quid igitur de hæretico oportebat repetere sermonem? Quod non ita est ut primo objicitur. Nam subinde evenit ut hæresim asserat, qui tamen vere catholicus diceretur, ut de Cypriano & aliis dicemus. Quapropter ulterius oportebit facere inquisitionem, ut comperiamus quis merito hæreticus censendus sit. Quæ res cum non sit levis, ne levis etiam, immo matura exigitur examinatio antequam aliquid definiatur. Nam quum nomen hæreseos grave sit & invisum Christianis auribus, turpe est id temere cuiquam impingere. Non enim est alia durior aut acerbior, quam christiano viro posis inferre, contumelia, quam si eum hæreticum appelles. Sunt tamen multi nil magis habentes in promptu, quam hæresis notam, quam pro libito objiciunt, non expedites de qua re, ut de quo loquantur. E quibus multis non potui calamum temperare quin unum fratrem Bernardum de Luxemburgo notarem, qui in suo hæreticorum catalogo plures in hæreticorum numerum retulit, dignos qui meliore calculo numerarentur, quales sunt Papias Hieropolitanus Episcopus, Præpositivus, Gilbertus cognomento Porretanus. Hunc autem cum ipse fateatur errori suo renuntiasse, miror quid hominem impulerit ut illum hæreticorum catalogo inferuerit. Quis enim unquam docuit eum esse dicendum hæreticum, qui errorem sic tenuit, ut monitus & convictus non erubuerit palinodiam cantare? Taceo de Berengario, quem postquam hæreticorum ordini intexuit, fateri eum ab errore sic discessisse, ut nunquam ad eum redierit (quod quantum veritatis habeat, alias differemus) ideoque dicit ibidem annumeratum, non quod hæreticus fuerit, sed quod sententiam tenuerit aliquando hæreticam. At cum librum appellaverit nomine catalogi hæreticorum, quid cogit, ut qui semel alicui hæresi adhaeruerit, hac nominis ratione in eundem alveum corruerent cum cæteris qui pertinacissime suos tutati sunt errores? Quod si hoc nomine illi proferibendi erant, cur alios tam multos prætermisit? Nonne Frater Matthæus Grabon hæresim sectatus est, cui in Constantiensis Concilio, Joanne Gerlone teste, renuntiavit? Verum hic Dominicanus erat, quem forte (ut alios ejusdem instituti qui pertinaciter hæresi adhaerent) sciens præterit, ne Dominicanis instituto, quod profiteri, contumeliam fecisse videretur: tamquam si aliquid deperisset de gloria Ordinis Prædicatorum, quod ex eo sodalitus unus aut alter hæreticus prodierit. Non certe magis quam de illa societate deperit, de qua dicitur: *Ex nobis prodierunt, sed ex nobis non erant.* (1. Joann. 2.) Nusquam enim Ecclesiæ venustas diminuta est, aut color obfuscat, eo quod tot ex ipsa hæretici exierint. Propter quod non possum non stomachari in eos qui ut suum institutum laudent, non venerunt coram populo jactare & dicere, eum qui semel habitum illius ordinis susceperit, non posse in fide errare aut deficere. Nonne hoc aperta est blasphemia, cum per hoc magis tribuere videatur habitui quo induitur, quam fidei aut gratiæ Dei? Est ne forte potentior pannus ille, quam Dei

Dei gratia aut fides? Absit tanta dementia. At nec fides nec gratia in baptismo suscepta sic hominem servat quin in hæresim labi possit. Qui sit ergo ut habitus servet? Quod si hoc ad professionem quis referre velit, & non ad habitum, ut professio quam de illo instituto emisit, hanc vim habere dicatur: quis non videt in baptismo omnes profiteri Christianismum? nec tamen illa quam tunc emisimus professionem, immunes nos ab hæresi reddit. Nec tamen ullus erit adeo impudens, ut neget illustriorem multo esse atque efficaciorum professionem illam, quam quævis alia postmodum facta. Abeant ergo & illas narnias poetis cantandas relinquunt, & populo meliora prædicent. Testor Deum, non mentior: nam me præsentem, quidam in concione publica ad populum prædicans in die quo agitur solemnitas sancti qui ordinem instituerat, dixit, fraternitatem suam ac societatem laudibus extollere volens, eum qui habitum illius ordinis semel induerit, non posse esse hæreticum. Et ab aliis pluribus accepti, se eadem verba audivisse ab hominibus ejusdem ordinis quum de eadem re sermo populo fieret. Ego quidem quum audirem, abominatus sum hominis audaciam atque impudentiam, execratus autem prælati patientiam, qui illa audiens tollerasset, minimeque punisset. Ob quam causam suspicio mihi non parva orta est, ut crederem ex ejus mente verba prolata. Ne hoc toti ordini aut societati impediisse videar, nomen ordinis ex industria subicui, ut magis admonere viderer prout christiana charitas postulat, quam traducere prout invidia suggerit. Libenter quidem audio sanctorum laudes, modo eos Deo non æquent. Gaudeo quum quis institutum quod professus est, laudet. Nam hoc symbolo demonstrat se à prima intentione minime defecisse. Modus tamen est laudibus apponendus, ne quis conventum aliquem particularem illustriorem aut speciosiorum putet, quam conventus ille, qui Ecclesia universalis dicitur, quæ sine macula est: ex ea tamen quum multi hæretici exierint, nihil unquam de ejus pulchritudine perit. Atque ideo Deum testor quod nemini in hoc libro parcam cuius hæresim alicubi reperero, etiam si Franciscani instituti fuerit, cui me à duobus & viginti retroactis annis astringi. Nam etsi beato Francisco tamquam patri teneam, & ejus fraternitati velut matri quæ me aluit atque educavit, plus tamen me debere fateor Christo, qui pro me mortuus est, & veræ omnium matri Ecclesiæ Catholice, in qua per baptismum renatus sum. Sed jam opus est ut ad nostrum scopum revertatur oratio. Quum ergo res sit tam acerba quempiam hæretici nota inturere, anxie examinanda est, oportetque lapidem (ut dicitur) ad filum referre, antequam censeamus & non leviter quicquam pronunciare. Plurima ergo exiguntur ut merito aliqui dici possint hæretici. Primo, ut fidem catholicam semel in baptismo susceperit. Nam qui nunquam fuit Christo dedicatus, is infidelis, aut paganus, aut Judæus, aut Saracenus, aut alio quovis nomine censetur, non tamen dicitur hæreticus. Unde patet misere errasse Bernardum de Luxemburgo, qui hæreticorum catalogum describens, aliquos ibidem recenset qui nunquam in fide catholica fuerunt initiati, atque ideo nec hæretici nominandi erant, quales sunt Avicenna & Aberroes, quos hæreticorum catalogo inseruit, cum tamen nihil minus quam hæretici dici possint. Constat siquidem eos sectam Mahumeticam fuisse amplexos. Quod si ideo inter hæreticos numerandi erant, quia fidei Christi adversi fuerunt, cur non etiam apposuit Plotinum, Lucianum, Libanium, Plutarchum, Apulejum, aliosque Philoso-

phos, qui fidei Christianæ maxime repugnant. Deinde post fidem susceptam requiritur error in fide, quod aliquam scilicet hæresim amplectatur. Propter quod schismaticus ex solo schismate non proprie hæreticus censendus est, nisi hæresim confingat, propter quam ab Ecclesiæ unitate dividatur. Verum quia (August. teste) nullum schisma est, nisi aliquam hæresim confingat, ut recte videatur ab Ecclesiâ discessisse, hinc est quod schismaticus appellari solet hæreticus: non quod schisma ipsum hæresis sit, sed quia disponit ad hæresim. Ut enim primo cap. differimus, nunquam opus exterius dicendum est hæresis, nisi ei adjungatur credulitas intellectus. Ideo schisma hæresis dici non potest, nisi ei addatur error intellectus. Unde Hieron. super epist. ad Gal. Inter hæresim & schisma hoc esse arbitror, quod hæresis perversum dogma habet, schisma vero ab Ecclesiâ pariter separat, hæc ille. Verum hic ad monere oportet duplicem esse unionem. Una quæ fit per charitatem, ut quæ membra inquam per juncturas membra junguntur, ut capiti suo scilicet Christo coherant, & per hanc constituitur corpus illud quod dicitur esse sine macula. Et hoc modo unitas Ecclesiæ consistit in unitate charitatis, quæ membra invicem se diligunt, & Deum. Alia est Ecclesiæ unio per fidem, per quam omnes fideles sunt grex sub uno pastore. Sic enim Hugo de Sancto Victore, per fidem accipit unionem, per charitatem vivificationem. Hæc ille. Et hæc est illa Ecclesiâ, quæ in Evangelio aliquando comparatur lagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Aliquando decem virginibus, è quibus quinque erant saxeæ, quinque prudentes. Schisma (quod latine sonat scissura aut divisio) opponitur primæ unioni quæ fit per charitatem. Nam sæpenumero evenit ut aliquis schismaticus dicatur, qui tamen Ecclesiam credit esse omnium matrem, & fidem tenet, quam catholica tenet Ecclesiâ: sed sola hac ratione separatur, quod negat Pontificem recte, & (ut decebat) electum, atque ideo non vult ei subesse tamquam ei quem non credit verum esse Pontificem: quale schisma historiæ recentes memorant per quadraginta ferme annos permanisse in Ecclesiâ, quæ tres se pro Pontificibus gerentes tunc passa est, quod in Concilio Constantiensi sub Sigismundo Romanorum rege finitum est. Quis tamen hic audeat alicui eorum qui se Pontifices dicebant, aut eis qui illis parebant, hæretici nomen impingere, quum ipsum Concilium nunquam alicui eorum hoc objecit, nisi forte Benedicto, qui reclamante Concilio in schismate permansit? Quamvis enim credere tenemur ex fide, verum Petri successorem esse supremum totius Ecclesiæ pastorem, non tamen tenemur eadem fide credere Leonem aut Clementem esse verum Petri successorem: quoniam non tenemur ex fide catholica credere eorum quemlibet recte & canonice fuisse electum. Quo fit, ut qui obedientiam denegaret Clementi aut Leoni hac ratione, scilicet quod dicit eum non fuisse recte electum, etsi schismaticus dicendus sit, non tamen hæreticus censendus, cum per hoc nulli veritati catholice obviet. Non enim ad fidem catholicam spectant ea quæ ex facto nunc pendunt, sed ea quæ ex jure. Alioquin si ad fidem catholicam pertinerent, fieri oporteret necessario, ut Ecclesiâ aliquando in fide deciperetur, quod nullus sanæ mentis unquam admitteret. Non est ergo aliquis hæreticus censendus, nisi errorem in fide suscipiat. Quapropter hæreticorum fautores & defensores, etsi aliquando hæretici nominentur, si tamen solas personas defendunt, & non errores, non sunt hæretici censendi, pennis